

[nová] Čeština
doma
& ve světě

1 2015

Nová čeština doma a ve světě

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

1/2015

Redakce:

Vedoucí redaktorka – Mgr. Kateřina Romaševská, Ph.D.

Výkonná redaktorka – Mgr. Katarzyna Vaculová

Členové redakce – Mgr. Adriana Filas, Mgr. Oleksandr Sukhanek,

Mgr. Maria Simeunovich-Skvortsova

Korektorky – Mgr. Olga Fojtíková, Bc. Jana Georgievová, Bc. BcA. Markéta Kraevská,

Mgr. Evgenia Ulyankina

Adresa redakce:

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií FF UK

nám. J. Palacha 2, 116 38 Praha 1

Tel. (+420) 221 619 347, e-mail: ncds@ff.cuni.cz

Objednávky vyřizuje:

Vydavatelství Filozofické fakulty UK v Praze,

nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1, e-mail: books@ff.cuni.cz

Návrh grafické úpravy a obálky: Studio Lacerta (www.sazba.cz)

Sazba: Lukáš Vavrečka, nakladatelství Pavel Mervart (www.pavelmervart.cz)

Obsah

Úvodní slovo	9
Recenze	11
Dana Hánková	
Valková, J. (2014): <i>Komunikační přístup a učebnice češtiny pro nerodilé mluvčí</i> . Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy.	13
Marie Kopřivová	
Čermák, F. (2014): <i>Periferie jazyka. Slovník monokolokabilních slov</i> . Praha: Nakladatelství Lidové noviny.	18
Kateřina Sachrová	
Mészáros, A. – Kiss Szemán, R. (2014): <i>Na úprku před sebou samými. Češi a jejich literatura očima současné maďarské bohemistiky</i> . Praha: Akropolis.	22
Články	28
Aksana Schillova	
<i>Homonymní příslovce a předložky a problematika jejich disambiguace v Českém národním korpusu</i>	30
Václav Velčovský	
<i>Pokusy o zavedení jazykového zákona v České republice</i>	41
Jitka Veroňková	
<i>Na českém znění spolupracovali... aneb Hodnocení projevu dabérů přírodovědných dokumentů</i>	50
Marie Podobová	
<i>Bezobjektové posesivní rezultativní konstrukce od sloves tranzitivních a bezobjektové i objektové posesivní rezultativní konstrukce od sloves intranzitivních – jejich tvorba a funkce v českém jazyce</i>	82

Zdeněk Salzman	
<i>Z české kuchyně, domácí i cizí: etymologický výlet</i>	115
O autorech tohoto čísla	121

Bezobjektové posesivní rezultativní konstrukce od sloves tranzitivních a bezobjektové i objektové posesivní rezultativní konstrukce od sloves intransitivních – jejich tvorba a funkce v českém jazyce

MARIE PODOBOVÁ

Abstrakt: Článek se zaměřuje na popis českých tranzitivních sloves, která v rámci posesivních rezultativních konstrukcí umožňují vypuštění přímého objektu, a také na popis intransitivních sloves, která posesivní rezultativní konstrukce tvoří. Při analýze, jejíž výsledky jsou zde předkládány, byla česká slovesa schopná tvořit bezobjektové posesivní rezultativní konstrukce rozdělena do skupin a dále rozebírána především na základě svých sémantických vlastností. Cílem článku je: 1) popsat, jaký vliv má na tvorbu bezobjektových posesivních rezultativních konstrukcí to, které valenční doplnění zastupuje ve větě dějem změněný objekt mimojazykového světa; 2) popsat, jakou funkci v jednotlivých případech bezobjektové posesivní rezultativní konstrukce plní; 3) popsat, jakou roli v jednotlivých skupinách sloves sehrává sémantická kategorie tranzitivnosti a nakolik se tranzitivní a intransitivní slovesa v některých případech navzájem přibližují; 4) postihnout specifika vymezených slovesných skupin.

Klíčová slova: posesivní rezultativní konstrukce, gramatické diateze (konverze), rezultativ, tranzitivní slovesa, intransitivní slovesa

Abstract: This paper focuses on describing the Czech transitive verbs which are able to omit the direct object in possessive resultative constructions, and on describing the Czech intransitive verbs which are able to create possessive resultative constructions. These verbs have been divided into several groups and additionally examined in terms of their semantic properties. The goals of the paper are: 1) to describe the influence of the fact which valence complementation represents the object changed in the real world on the ability to create object-less possessive resultative constructions; 2) to describe the function of the object-less possessive resultative constructions; 3) to describe the role of the semantic category of the transitivity on these verbs and to analyze how close the transitive and intransitive verbs are in their meanings; 4) to describe properties of these groups.

Key words: possessive resultative constructions, grammatical diatheses, conversions, resultative, transitive verbs, intransitive verbs

Úkolem tohoto článku¹ je blíže charakterizovat schopnost některých sloves vypouštět při tvorbě posesivních rezultativních konstrukcí (dále jen PRK) na syntaktické rovině přímý objekt (dále jen PAT4)² i mimo případy aktuální elipsy³ a též schopnost některých intransitivních sloves PRK tvořit. Popsána bude též tvorba objektových PRK utvořených od intransitivních sloves, což však představuje okrajový a do jisté míry sporný případ.

Při studiu dané problematiky vycházím z definice PRK jako jednoho z typů gramatických diatezí tak, jak byly popsány vědci Leningradské typologické školy (Nedjalkov a kol. 1983) a pro češtinu M. Gigerem (2003, 2011) a J. Panevovou (2011, 2014). V článku je pak užívána terminologie Pražského závislostního korpusu vycházející z funkčního generativního popisu (Sgall 1967).

Výzkum byl proveden na vzorku sloves obsažených v rámci PRK v materiálech Českého národního korpusu, konkrétně v souborném korpusu SYN.⁴ Kromě toho byl seznam sloves schopných tvořit bezobjektové PRK rozšířen o další slovesa významově blízka nalezeným, u kterých byl velký předpoklad, že se z hlediska sledované problematiky chovají stejně.⁵ U některých teoretických problémů týkajících se tvorby PRK a jejich vlastností obecně pak vycházím z výzkumu provedeného na slovesech sémanticky rozříděné části valenčního slovníku Vallex 2.6.⁶

- 1 Tento článek vznikl při práci nad projektem nazvaným Lexikografické zpracování syntaktických a sémantických vlastností sloves v češtině za podpory grantu P406/12/0557.
- 2 Pro označení valenčních doplnění je obecně užíváno zkratk Pražského závislostního korpusu (viz Kapitola 6. Funktory a subfunktory v Mikulová a kol. 2005; na internetu viz <https://ufal.mff.cuni.cz/pdt2.0/doc/manuals/cz/t-layer/html/ch06.html>).
- 3 Problematika rozlišení případů aktuální elipsy od námi sledovaných bezobjektových konstrukcí byla pro češtinu podrobněji zpracována Štíchou (1987: 184–193), z jehož práce v článku vycházím, o čemž bude pojednáno níže (viz *Tvorba bezobjektových PRK od tranzitivních sloves*). V rámci dalšího popisu budou tedy pod pojmy bezobjektové PRK a vypouštění PAT4 zohledňovány pouze případy sledovaného typu konstrukcí, nikoli případy aktuální elipsy.
- 4 Pomocí dotazu ve tvaru [lemma="mít"] [lemma!="[:;:]"] & tag!="V.....[123X].** & tag!="Vf:.*" {0} [tag="Vs.*"] byla nalezena všechna slovesa, která se v rámci PRK v korpusu nachází, a z nich byla následně vybrána ta, která připouštějí tvorbu PRK bezobjektových, a to i taková, která byla v rámci daného korpusu nalezena pouze v PRK objektových, ale vznikl u nich předpoklad, že jsou v rámci PRK schopna přímý PAT4 vypustit. Schopnost tvorby bezobjektových PRK u těchto sloves byla ověřena u rodilých mluvčích češtiny.
- 5 Schopnost tvorby bezobjektových PRK u těchto sloves byla ověřena u rodilých mluvčích češtiny.
- 6 <http://ufal.mff.cuni.cz/vallex/2.6/data/html/generated/class/index.html>; Jedná se

Mezi důležité dílčí úkoly článku patří v rámci sémantické charakteristiky sloves tvořících bezobjektové PRK: 1) popsat, jaký vliv má na tvorbu těchto konstrukcí typ valenčního doplnění zastupujícího ve větě dějem změněný objekt mimojazykového světa (dále jen OMS); 2) popsat, jakou funkci v jednotlivých případech bezobjektová PRK plní; 3) popsat, jakou roli v jednotlivých skupinách sloves sehrává sémantická kategorie tranzitivnosti, a nakolik se tranzitivní a intranzitivní slovesa v některých případech navzájem přibližují; 4) postihnout specifika vymezených slovesných skupin.

Základní sémantické vymezení českých sloves tvořících PRK na základě toho, které valenční doplnění zastupuje ve větě dějem změněný OMS

Jak uvádějí vědci Leningradské typologické školy (Nedjalkov a kol. 1983) a pro češtinu Giger, rezultativní konstrukce obecně jsou schopna tvořit pouze ta slovesa, jež vyjadřují „změnu, která zanechává následky vyjadřované rezultativem“ (Giger 2011: 863–866). Při sémantické analýze sloves z hlediska schopnosti tvorby PRK, které se věnuji ve své připravované disertační práci, se ukázalo, že pro tvorbu PRK je mimo jiné důležité, které valenční doplnění reprezentuje ve větě dějem změněný OMS.

Vzhledem k tomu, že PRK jsou tvořeny převážně od sloves tranzitivních, je dějem změněný OMS z větší části reprezentován ve větě PAT4 (např. *Knihu /PAT4/ jsem Ti položil na stůl.* → *Knihu /PAT4/ máš položenu na stole.*). Avšak u nemalého množství sloves je dějem změněný OMS zastoupen ve větě jiným valenčním doplněním. Poměrně často se jedná o osobu, která může být ve větě vyjádřena na různých pozicích. Pro problematiku bezobjektových PRK je relevantní především pozice konatele děje (dále jen ACT, např. *Petr /ACT/ již večeri dojedl.* → *Petr už má dojedeno.*), příp. u slovesa *přidat* ve významu *zvýšit plat* pozice ADDR (dále jen ADDR; *Od nového roku Petrovi /ADDR/ v práci přidali k měsíčnímu platu 5 000 Kč.* → *Od nového roku má Petr /ADDR/ přidáno.*).⁷ Kromě toho byla při výzkumu bezobjektových

o slovesa, u nichž je označena příslušnost k sémantické třídě. Tato část slovníku čítá přibližně 2 900 lexikálních jednotek, což představuje podle tvůrců slovníku přibližně 40% celkového objemu slovníku.

7 Sloveso *přidat* však představuje v rámci sledovaných bezobjektových PRK výjimku. Zatím nebylo nalezeno jiné sloveso popisující primárně změnu osoby, která by byla ve větě vyjádřena na pozici ADDR. U objektových PRK však takový jev výjimkou není (např. Ro-

PRK nalezena též skupina sloves, u kterých dějem dochází ke změně nějakého prostoru, jenž je v aktivních konstrukcích zastoupen valenčním doplněním místa (dále jen LOC, např. *Hosté tu hrozně nakouřili. /LOC/*) či směru (dále jen DIR, např. *Při obědě Petr nadrobil nejen na podlahu /DIR/, ale i na stůl /DIR/*), v nalezených bezobjektových PRK pak pouze LOC (např. *Máte tu /LOC/ hrozně nakouřeno.; Tedy Ty máš na stole /LOC/ pěkně nadroběno.*)⁸

Dvojí funkce PRK

Rozlišování toho, které z valenčních doplnění reprezentuje ve větě dějem změněný OMS, do velké míry souvisí s problematikou rozlišování dvou funkcí PRK. Tu již ve své práci důkladně popsal Giger (2003, 2011), který hovoří o tom, že rezultativní konstrukce mohou mít následující funkce: 1) „vlastní vyjádření stavu v jeho trvání“; 2) „aktuální dosažení stavu, které splývá s ukončením děje“ (Giger 2003: 134, 145, 150–151; Giger 2011: 867–870). Pro potřeby zde předkládaného výzkumu (zohledňujícího propojení problematiky rozlišování dvou sémantických funkcí PRK a toho, které valenční doplnění reprezentuje ve větě dějem změněný OMS) bylo však zapotřebí Gigerovo dělení modifikovat. Funkce PRK tedy rozlišují následujícím způsobem.

První funkcí PRK je akcentace změny stavu OMS vyjádřeného ve větě valenčním doplněním PAT4 (např. *Knihu /PAT4/ máš položenou na stole.*) či LOC (*Máte tu /LOC/ hrozně přetopeno.*), který je pro danou osobu (subjekt PRK) z nějakého důvodu relevantní či je pro ni relevantní pouze změna na tomto OMS vykonaná (např. *Všetchna tři tlačítka /PAT4/ máš zmáčknuta, mělo by to fungovat.*).

Druhou funkcí PRK je akcentace samotného dokončení či uskutečnění děje a výsledků/následků, které z tohoto zakončení pro danou osobu, subjekt PRK, vyplývají. U sloves popisujících náročnější činnost může být PRK v této funkci užita např. proto, že zakončením činnosti došlo ke splnění úkolu, což subjektu PRK umožňuje věnovat se jiné činnosti (např. *Konečně mám načteno vše potřebné, jdu se přihlásit na zkoušku.*) či odpočinku (např. *Tak,*

diče dovolili Janě /ADDR/ jít do kina. → Jana /ADDR/ má dovoleno jít do kina.). Slovesa obsahující ve svém hloubkovém významu sémantický prvek *výměny - dávání/získávání/brání* obecně představují jisté specifikum (Giger 2003: 197–198).

8 Změna valenčního doplnění DIR na valenční doplnění LOC při změně aktivní konstrukce na konstrukci rezultativní představuje zajímavý jev, který byl pro češtinu popsán především Gigerem (2003: 226–234, 2011: 871–872).

pro dnešek mám odpracováno, nadešel čas odpočinku.), nebo může být PRK v této funkci užito pro popis změny duševního či fyzického stavu subjektu PRK (srov. *Mám už nastudováno hodně knih o této problematice a přesto v tom stále nemám jasno.; Mám už toho za dnešek nachozeno opravdu hodně, nezlob se, ale už nikam nejdu, sotva se hýbu.*) apod. U sloves popisujících drobnější úkon může být PRK užita pro akcentaci samotného zakončení děje např. v případech, kdy je dějem ovlivněno další chování subjektu PRK. Může se přitom jednat o změnu skutečně zásadní (např. *Mám od lékaře zakázáno jíst maso.*)⁹ i o změnu, která je zásadní pouze v dané situaci (např. *Ne, děkujeme, už máme objednáno. /při rozhovoru číšníka a hostů/*).¹⁰

V obou funkcích PRK akcentuje stav, který je výsledkem/následkem dějem provedené změny. V případě, že se jedná o změnu OMS zastoupeného ve větě PAT4, může být PRK užita v obou svých funkcích a akcentovat ten z faktů, který je pro subjekt PRK v dané situaci relevantní – tedy buď změnu stavu OMS (např. *Tyhle košile už mám vyžehleny, ale tuhle ještě ne – tu si neber.*), nebo dokončení této změny, což implikuje změnu stavu osoby (subjektu PRK) – její uvolnění pro další činnost apod. (např. *Ano, ano, už mám vyžehleno, můžeme vyrazit, můj milý.*)

Bez znalosti kontextu však není možné tyto dva případy odlišit, jelikož vždy je v sémantickém poli konstrukce obsažena změna PAT4 a zároveň je vždy výsledný stav připsán subjektu PRK. Proto u PRK tohoto typu dochází k často zmiňovanému jevu homonymie/vágnosti z pohledu sémantické role subjektu (např. *Sestra už má v pokoji vyluxováno. = Sestra /ACT/ si v pokoji vyluxovala sama. / Sestře /beneficient, BEN/ v pokoji vyluxovala někdo jiný.*)¹¹

- 9 Namáhavost úkolu přitom nemusí vždy vyplývat ze sémantiky samotného slovesa, ale může vycházet z kontextu a ze znalostí mimojazykového světa (např. *Je to dobré, už mám odevzdáno. /z rozhovoru dvou přátel o diplomové práci/ = pomocí PRK není v tomto případě akcentováno pouhé odevzdání práce, ale skutečnost, že subjekt PRK s vynaložením nějakého úsilí diplomovou práci dopsal, čímž splnil úkol. Samo odevzdání je již pouze aktem, kterým bylo splnění úkolu stvrzeno).*
- 10 Jak uvádí Hausenblas, závažnost změny vyjádřené pomocí PRK „je třeba hodnotit relativně ... tak třebaš při hře v karty je důležitou fází rozdání karet: *počkej ještě nemám rozdáno, při obědě nalití polévky: Jez, máš nalito.*“ (viz Hausenblas 1963: 25). PRK je tedy možné užít v obou jejích funkcích nejen u sloves vyjadřující namáhavou činnost či výraznou změnu, ale též u sloves popisujících drobné úkony a nepatrné změny, avšak v těchto případech musí důležitost děje vycházet z konkrétní situace či kontextu.
- 11 Neurčitost sémantické role subjektu PRK je charakteristická pro velkou část konstrukcí tohoto typu. O této problematice bylo mnohokrát pojednáno předchozími badateli (např. viz Mathesius 1947: 191–192; Havránek 1937: 76; Šticha 1980: 7; Hausenblas 1963: 18–19; Daneš 1985: 48; Panevová – Benešová – Sgall 1971: 32–33; Panevová a kol.

V případě, kdy sloveso nepopisuje změnu OMS reprezentovaného ve větě PAT4, ale změnu nějaké osoby zastoupené ve větě jiným valenčním doplněním, jsou PRK užívány pouze v druhé ze jmenovaných funkcí, tedy pro akcentování samotného dokončení či uskutečnění děje a výsledků/následků, které z tohoto zakončení pro danou osobu (subjekt PRK) vyplývají. PRK tedy popisuje výhradně či primárně stav dané osoby, proto zde také nedochází při určování sémantické role subjektu PRK k výše zmiňované homonymii/vágnosti (srov. *Karel už knihu přečetl.* → *Karel už má knihu přečtenu.* /ACT nemůže být vzhledem k sémantice slovesa nikdo jiný než subjekt PRK/ *X Batoh jsem si již vyčistil.* / *Maminka mi batoh vyčistila.* → *Batoh už mám vyčištěn.* /ACT děje mohl být subjekt PRK i někdo jiný/).¹² Avšak přesto je třeba rozlišovat případy, kdy je pomocí PRK akcentováno čistě jen zakončení děje ve smyslu splnění úkolu – uvolnění ACT pro jinou činnost (např. *Mami, můžu jít ven, úkoly už mám napsány/napsaný.* = Dítě splnilo úkol a proto se nyní chce věnovat jiné činnosti.) a případy, kdy je dějem změněn duševní či fyzický stav ACT (např. *Dvě skladby už mám natrénovány/natrénovaný.* = Hudebník si osvojil novou dovednost, jeho schopnosti jsou tedy jiné, než tomu bylo před zakončením děje.). Pokud sloveso krom změny ACT implikuje i změnu PAT4, stojí tato změna v pozadí pozornosti mluvčího (např. *Oběd už jsem dojedl.* → *Už mám dojedeno.* – Důležitá je v této výpovědi skutečnost, že ACT děje zakončil činnost jedení, nikoli to, že došlo ke změně polohy jídla.).

PRK utvořené od sloves popisujících změnu OMS reprezentovaného v PRK valenčním doplněním LOC jsou z velké části užívány pouze v jedné ze svých funkcí, a to pro akcentaci změny stavu OMS, který je pro subjekt PRK relevantní, v tomto případě tedy daného prostoru. Avšak v některých případech může být PRK užito i ve funkci druhé (např. *Zatopeno už mám, ještě tu jen něco poklidím a utkám na večeri.*). Celkově představují PRK popisující stav prostoru specifickou skupinu, o níž bude pojednáno dále (viz níže Slovesa popisující změnu stavu prostoru /LOC/DIR/).

2014: odd. 2.3; Giger 2003: 315–330, 376–377; Giger 2011: 876–879; Načeva-Marvanová 2010: odd. 10.2.20 a 10.3.2).

12 O slovesech tvořících PRK, jejichž subjekt v rámci PRK je shodný s konatelem děje (ACT), se ve své práci zmiňuje již Giger (2011: 878).

Tvorba bezobjektových PRK v souvislosti s názory některých badatelů

Tvorba bezobjektových PRK od tranzitivních sloves

Schopnost tvorby PRK je vlastní především dokonavým tranzitivním slovesům, proto je vhodné začít popis tvorby bezobjektových PRK právě od nich. Nejprve je však nutné poznamenat, že tuto schopnost nemají pouze tato slovesa.

Jak uvádí Encyklopedický slovník češtiny (dále jen ESC), tranzitivní slovesa obecně můžeme rozlišit na ta, u kterých je bezpředložkové akuzativní doplnění obligatorní (např. *Položil jsem Ti knihu na stůl.* → *Knihu máš položenu na stole.* - **Položil jsem Ti.* → **Máš položeno.*), a ta, u nichž je potenciální (např. *Prádlo jsem již vyžehlila.* → *Prádlo již mám vyžehleno.* - *Už jsem vyžehlila.* → *Už mám vyžehleno.*) (Bachmannová a kol. 2002: 417). Některá slovesa tedy umožňují vypuštění PAT4 v PRK i v konstrukcích aktivních (např. *Pokoj už jsem uklidil.* → *Mám pokoj uklizen.* / *Včera jsem uklidil.* → *Mám uklizeno.*; *Už jsem si naspořil dost peněz.* → *Mám už naspořeno dost peněz.*; *Hodně jsem si už naspořil.* → *Mám naspořeno.*); jiná slovesa však umožňují PAT4 vypustit pouze v rámci PRK (např. *Seno/Zahradu jsem shrabal již včera.* → *Seno/zahradu již mám shrabánu.* X **Již včera jsem shrabal.* - *Již mám shrabáno.*; *Na zimu jsme již nasušili dostatek sena.* → *Na zimu již máme nasušeno dostatek sena.* X **Na zimu jsme již nasušili.* - *Na zimu již máme nasušeno.*).

Srovnání schopnosti sloves vypouštět PAT4 v aktivu oproti PRK se ve své práci věnuje podrobněji Giger (2003: 336–342, 2011: 880–881). Vychází přitom z prací Štíchy (1987) a Anstattové (1999), kteří zpracovávají téma vypouštění PAT4 u tranzitivních sloves v aktivních konstrukcích. Pro zde popisovaný výzkum je důležitý především Gigerův postřeh, že ve schopnosti vypouštět PAT4 v aktivních a rezultativních konstrukcích by mohl hrát roli fakt, že rezultativní konstrukce charakterizují především stav subjektu PRK, zatímco aktivní konstrukce zaměřují pozornost na PAT4, což limituje možnost jeho vypuštění (Giger 2003: 342, 2011: 881). Při porovnání aktivních a rezultativních bezobjektových konstrukcí tedy naráží na obdobný jev jako v případě srovnání užití PRK ve funkci akcentace změny OMS zastoupeného ve větě PAT4 či LOC/DIR a ve funkci akcentace samotného dokončení či uskutečnění děje a výsledků/následků, které z tohoto zakončení pro danou

osobu (subjekt PRK) vyplývají, o čemž bylo pojednáno výše (viz Dvojí funkce PRK).¹³

Při charakteristice tranzitivních sloves majících schopnost vypouštět PAT4 (ať již v rámci konstrukcí aktivních, rezultativních či obou zároveň), je možné vyjít z práce Štíchovy, ve které uvádí, že lexikální nevyjádření PAT4 sledovaného typu umožňují: 1) slovesa popisující činnosti – „vztahující se na relačně vymezený kruh objektů, který je implikován (obsažen) významem slovesa jako druh objektů, jichž se daná činnost týká“ (např. *číst /knihu, časopis, povídku/, žehlit /košile, sukni, prádlo/*); 2) slovesa, u nichž při vypuštění PAT4 dochází k zúžení významu slovesa, resp. jeho spojitelnosti, na jeden konkrétní OMS (např. *zavěsit /telefon, záclony, obraz apod./ X má zavěšeno /rozumí se jediné telefon/*); 3) slovesa popisující činnosti vztahující se vždy pouze na jeden konkrétní OMS (např. *zaparkovat /auto/*) (Štícha 1987: 185–189).¹⁴

- 13 Bylo by tedy možné hovořit o různých stupních soustředěnosti logického akcentu na subjekt rezultativní konstrukce či spíše o různých stupních soustředěnosti logického akcentu na PAT4 (příp. LOC/DIR). U aktivních konstrukcí utvořených od tranzitivních sloves by tedy, byla pozornost zaměřena především na stav PAT4. (např. *Všechno zboží jsem již vyprodal. X *Vyprodal jsem.*) → U PRK utvořených od sloves popisujících změnu OMS zastoupeného ve větě PAT4 (příp. LOC/DIR) je pak pozornost více zaměřena na stav subjektu, resp. je rozložena na stav subjektu i stav PAT4 (příp. LOC/DIR) (např. *Mám vyprodáno. X Máš tu hrozně nadobeno.*) → U PRK akcentujících samotné dokončení/uskutečnění děje a výsledky/následky, které z tohoto zakončení pro danou osobu, subjekt PRK, vyplývají, je pak pozornost zaměřena výhradně či téměř výhradně na subjekt PRK (např. *Mám dočteno.; Má již hodně nalétáno /myšleno např. hodin při leteckém výcviku./*). Pokud sloveso ve svém sémantickém poli implikuje změnu OMS zastoupeného ve větě PAT4, je stav tohoto předmětu, jak již bylo výše řečeno, upozaděno (např. *Všichni už máme dopito, tak pojďme.*)
- 14 Stručně se o této problematice zmiňuje také EŠČ, který uvádí, že „některá slovesa jsou natolik pevně svázána s určitým druhem věcí, které jsou dějem zasahovány, že taková věc nemusí být v pozici akuz. předmětu vyjádřena, a přesto se vyzrozumívá i mimo kontext: *Janička zavřela dveře/okno – Janička zavřela x Janička zavřela oči // *Janička zavřela“* (Bachmannová a kol. 2002: 417).

Z hlediska komunikativních funkcí vypuštění PAT4 v aktivních konstrukcích je možné vyjít ze shrnutí v Akademické gramatice spisovné češtiny, podle níž tzv. „objektový komplement“ (jak je v knize označován PAT4) nebývá ve větě vyjádřen tehdy, když: 1) je kladen důraz na samotnou činnost, nikoli na její objekt; (např. *Co děláš? - Čtu.*); 2) jde o libovolný objekt, který se k činnosti vyjádřen přísudkem vztahuje (např. *Maruška ráda čte.; Nerada žehlím.*); 3) sloveso vyjadřuje činnost, která danou osobu nebo objekt charakterizuje (např. *Tatínek celý život kouřil.; Náš soused prý pije.*); 4) sloveso vyjadřuje spíše schopnost (např. *Některí starší lidé špatně slyší.*) (Štícha, F. a kol. 2013: 693).

Touto problematikou se zabývá také Anstatt (1999: 9), která na základě různého dru-

Souhrnně je tedy možné říci, že ve všech třech případech je vypuštění PAT4 možné proto, že je daný OMS implikován ve významu samotného slovesa, a to buď zcela přesně, jako je tomu v případě sloves typu *zaparkovat* (= *auto*) a *zavěsit* (= *telefonní sluchátko*), či alespoň v hrubých rysech, jako je tomu v případě sloves typu *číst* (= *např. knihu, časopis, povídku*). Ve všech třech případech se přitom, jak uvádí Štícha, jedná při vypuštění PAT4 o systémovou funkci jazyka, nikoli o funkci komunikativní, jako je tomu v případě aktuální elipsy (Štícha 1987: 189). Na skutečnost, že se v případě námi sledovaného typu bezobjektových konstrukcí jedná již o „syntaktické osamostatnění konstrukcí“, upozorňuje také Giger (2011: 880).¹⁵ U aktuální elipsy je pro určení lexikálně nevyjádřeného OMS zapotřebí znalosti kontextu (srov. *Nekoupil jsem*. – sama o sobě věta není úplná. Avšak v případě, že vyřčení této věty předcházelo rozhovor o tom, že subjekt potřeboval v obchodě sehnat nějaké konkrétní zboží /např. *boty*/, byla by tato věta srozumitelná. *X Nenakoupil jsem. / Nemám nakoupeno*. – věta je srozumitelná i bez znalosti kontextu. Mluvčí upozorňuje na skutečnost, že nedošlo k uskutečnění nějaké činnosti a že nenastal žádoucí výsledný stav – tedy že subjekt PRK nesplnil úkol či že nemá zboží, které potřebuje pro další činnost).

Giger při popisu námi sledovaných bezobjektových konstrukcí schopných vypustit PAT4 i mimo případy aktuální elipsy hovoří o „osobní oblasti“ subjektu PRK, k níž se stav, jež je následkem děje, vztahuje. Tato osobní oblast, jak uvádí, může v rezultativních konstrukcích přejímat roli vynechaného PAT4 (*Mají zryto, vyhrabáno / U nich je zryto, vyhrabáno*) (Giger 2003).¹⁶

hu vypouštění PAT4 rozlišuje mezi ruskými bezobjektovými aktivními konstrukcemi 1) konstrukce s elipsou, které mají stejný význam jako konstrukce bez elipsy, 2) konstrukce označované jako vakanční typ I, kde dochází k posunu v sémantice konstrukce směrem k významu procesu (např. *Он там чудит и чумаем.*) a 3) konstrukce označované jako vakanční typ II, u kterých též dochází k posunu v jejich sémantice, tentokrát k významu stavové situace (např. *Мальчик уже чумаем.*).

- 15 Načeva-Marvanová upozorňuje při popisu bezobjektového užití slovesa v rámci PRK na to, že zde dochází k nejvyšší auxiliaci slovesa *mít*. Při splnění podmínky, že subjekt PRK = subjekt děje, nahlíží Načeva-Marvanová na dané PRK jako nejvyšší stupeň gramatikalizace konstrukce ve funkci perfekta. (Načeva-Marvanová 2010: 152). Poukazuje také na to, že s obdobnou úvahou vznikl též Mathesiův článek definující nové české perfekturnum (1947: 191–192).
- 16 „Možná také hraje roli, že posesivní rezultativní konstrukce jakožto konstrukce primárně vyjadřující stav poseseora ve velmi širokém chápání evokuje něco jako osobní oblast, na niž se stav, jež je následkem děje, vztahuje. Tato oblast může přejímat roli vynechaného PAT4 (*Mají zryto, vyhrabáno / U nich je zryto, vyhrabáno*).“ (Giger 2003: 342) (překlad Marie Podobová)

Obzvláště vhodný je tento přírůstek v případech, kdy je dějem změněn nějaký prostor či předmět, který je vlastnictvím subjektu PRK (např. *Už mám uklizeno, jen bych ještě chtěla vytrít.* /v situaci, kdy hovoří žena, která v uklizném bytě bydlí/), avšak jako osobní oblast by bylo možné nahlížet obecně prostor, ve kterém se subjekt PRK pohybuje či který spadá do sféry jeho zájmu jiným způsobem (např. *Milostivá paní, už mám uklizeno, mohu odejít?* /v situaci, kdy hovoří uklízečka k majitelce domu/); *Už mám zoráno, šéfe, tak už jdu domů.* /v situaci, kdy hovoří zaměstnanec, jehož úkolem bylo zorat cizí pole/).

Tvorba bezobjektových PRK od intranzitivních sloves

Jak již bylo uvedeno, PRK jsou tvořena převážně od sloves tranzitivních, avšak je možné nalézt i několik sloves intranzitivních schopných konstrukce tohoto typu tvořit. Problematice tvorby PRK od intranzitivních sloves zatím nebyla věnována větší pozornost. Zvláště se o těchto konstrukcích zmiňuje snad jen Načeva-Marvanová (2010), pro niž PRK utvořené od intranzitivních sloves představují projev toho, že české PRK přesahují možnosti německého perfekta a že čeština v této oblasti „prosazuje širší evropský model“ (tamtéž: 171).

Částečně PRK utvořené od intranzitivních sloves spadají do oddílu idiomů¹⁷ (např. *Má dobře nakročeno.*; *Kam máš namířeno?*), stejně jako některé PRK odvozené od sloves tranzitivních (např. *Má upito.* /= alkohol/; *Má na něj políčeno.* /= past/návnadu/). Avšak je možné nalézt též několik PRK odvozených od intranzitiv, která do tohoto oddílu nespádají – jedná se o PRK popisující stav ACT děje (např. *Už má odmaturováno.*) či stav nějakého prostoru (např. *Máte tu hrozně nakouřeno.*). Zmínit je zde nutné též Havránkův příklad PRK s dativní vazbou *Mám uškodíno dobytku.* (1937: 76), který je však ojedinělý a pro současnou češtinu zcela netypický.

Vzhledem k tomu, že tato intranzitivní slovesa spadají do stejných sémantických skupin jako slovesa tranzitivní a částečně též i do stejných skupin strukturních (vytvořených na základě rozdělení PRK podle toho, jaké valenční doplnění reprezentuje ve větě dějem změněný OMS), bude o nich pojednáno společně.

17 O čemž se stručně zmiňuje též Načeva-Marvanová (2010: 27).

Strukturní sémantické dělení sloves tvořících bezobjektové PRK na základě toho, které valenční doplnění reprezentuje ve větě dějem změněný OMS

- a) slovesa popisující změnu stavu OMS zastoupeného ve větě přímým objektem (PAT4)
- b) slovesa popisující změnu stavu konatele děje (ACT)¹⁸
- c) slovesa popisující změnu stavu prostoru (LOC)

Slovesa popisující změnu stavu OMS zastoupeného ve větě přímým objektem (PAT4) schopná tvořit bezobjektové PRK

PRK odvozené od sloves popisujících změnu PAT4 mohou, jak již bylo výše popsáno, plnit obě své sémantické funkce v závislosti na kontextu, tedy na skutečnosti, zda je pro subjekt PRK důležitý stav OMS změněného dějem či stav subjektu PRK, který vyplývá z akcentace samotného dokončení/ uskutečnění děje a výsledků/následků, které z tohoto zakončení pro danou osobu, subjekt PRK, vyplývají (viz Dvojí funkce PRK).

Vypuštění PAT4 přitom můžeme částečně vnímat jako prostředek pro akcentaci druhého z významů,¹⁹ avšak nutně jím být nemusí a může se jednat pouze o prostředek jazykové ekonomie (srov. *Maminko, můžu jít na hřiště, když už mám uklizeno?*. /důležité je samo zakončení činnosti – splnění úkolu/ *X Naštěstí mám uklizeno, tak Vás můžu pozvat dál.* /důležitý je stav dějem změněného objektu, kterým je v tomto případě uklizený byt/).

Tato skupina sloves je přirozeně tvořena pouze slovesy tranzitivními. Sémanticky je tato slovesa možné podrozdělit na:

- 18 Jak již bylo uvedeno výše, výjimku představuje sloveso *přidat* užitý ve významu *zvýšit někomu plat*, neboť PRK vytvořená od tohoto slovesa popisuje stav ADDR děje. Kromě toho můžeme nalézt též několik výjimek z řad ustálených slovních spojení (např. *Petr má nahnáno.* = *Někdo Petrovi nahnal strach.*), které budou popsány níže v rámci charakteristiky idiomatických bezobjektových PRK (viz Bezobjektové PRK jakožto součást idiomů a prostředek pro dodání expresivního významu).
- 19 Jak uvádí Štícha při popisu aktivních bezobjektových konstrukcí (včetně případů aktuální elipsy): „Obecnou komunikativní funkcí lexikálního nevyjádření objektu děje ve výpovědi je charakterizace dějové situace a aktivity subjektu, zaměření pozornosti na samotný děj, nějak příznakový, charakteristický, a jeho subjekt, nikoli objekt.“ (1987: 192). V případě bezobjektových PRK pak místo akcentace dějového významu, dochází k akcentaci zakončení děje, které je pro subjekt PRK relevantní, neboť mu umožňuje věnovat se jiné činnosti či jinak ovlivňuje jeho další jednání /viz Dvojí funkce PRK/).

a) slovesa popisující práce v domácnosti a v hospodářství

např. *Mám vyžehleno/vyběleno/vygruntováno/vypráno/vytřeno/zaděláno (těsto) / zameteno/zaseto/zavařeno (kompoty) / zazimováno (květiny) / zoráno/zryto/očesáno/osedláno/oseto/poklizeno/posekáno (trávu) / prostrěno/ustláno/přistaveno (další podlaží domu) / setřeno/shrabáno (posekanou trávu) / upečeno*

Tato slovesa jsou v tvorbě PRK obecně velmi produktivní. V minulosti na tuto sémantickou skupinu při popisu PRK odkazoval již Šmilauer (1947: 164)²⁰ a Hausenblas (1963: 23–25).²¹ Mezi slovesy této skupiny nalezneme dokonce i slovesa nedokonavého vidu (např. *Už mám pečeno/vařeno, hosté mohou přijít.*), která tvoří v češtině PRK zřídka. Slovesa popisující práce v domácnosti a v hospodářství jsou pro tvorbu PRK obecně velice vhodná. Z velké části se totiž jedná o slovesa popisující činnosti relativně namáhavé, u nichž je oprávněné akcentovat samotné dokončení činnosti (tedy stav ACT) a zároveň činnosti s výrazným výsledkem, u nichž lze oprávněné akcentovat stav dějem změněného OMS zastoupeného ve větě PAT4.

Důvody, proč jsou tato slovesa schopna v rámci PRK vypouštět PAT4, jsou shodné s těmi, které uvádí Štícha pro daná slovesa obecně (i mimo rámec PRK). Jedná se o slovesa popisující buď činnosti „vztahující se na relačně vymezený kruh“ OMS (např. *mám vytřeno /podlahu, schody, byt/*), nebo přímo na jeden konkrétní OMS (např. *mám zaděláno /těsto/*) (viz Tvorba bezobjektových PRK od tranzitivních sloves) (Štícha 1987: 185–189).²²

- 20 Šmilauer ve snaze sémanticky postihnout slovesa, která jsou v tvorbě PRK nejproduktivnější, jmenuje následující skupiny sloves: 1) práce v domácnosti a hospodářství (např. *mít domyto, mít zapřaženo*); 2) konzumace jídla a pití (např. *mít dopito, mít vyžráno*); 3) některá frazeologická spojení (např. *mít dobře našlápnuto*); 4) ukončení úspěšné nebo neúspěšné (např. *mít vyhráno, mít odehráno*) (Šmilauer 1947: 149–165).
- 21 Hausenblas odkazuje ve své práci na Šmilauerovo dělení a dodává, že obecně PRK tvoří slovesa popisující „takové činnosti lidí, které tvoří náplň jejich práce a konání v běžném každodenním okruhu, a ještě jiné procesy, na jejichž výsledku v tomto okruhu obvykle hodně záleží (máme vyhráno, nemáš snad zmeškáno). Tak řekne nejen hospodyně ‚mám uklizeno, uvařeno‘, ale i profesor ‚mám odpřednášeno, vyzkoušeno‘ ...“ (Hausenblas 1963: 23–24).
- 22 Jako jistou výjimku by bylo možné nahlížet bezobjektovou PRK vytvořenou od slovesa *prostrít*. Toto sloveso je možné zařadit mezi slovesa tvořící tzv. lexikalizované alternace, a proto u bezobjektové PRK od něj vytvořené není možné bez znalosti kontextu rozlišit, zda představuje výsledek transformace aktivní konstrukce *prostrít co na stůl* nebo *prostrít stůl*. V prvním jmenovaném případě by vypuštěný PAT4 mohl zastupovat jeden OMS z relačně omezeného kruhu takových OMS (např. *prostrít na stůl příbory/talíře/prostírání* apod.). V druhém případě by PAT4 zastupoval ve větě jeden konkrétní OMS, a to *stůl*. O problematice lexikalizovaných alternací podrobněji pro češtinu pojednává např. Kettnerová (2012).

b) slovesa popisující vykonání činnosti typické pro nějaké povolání či jinak pro danou osobu typickou

např. *Už mám vše prodáno, pojedu domů.* (hovoří prodavač na trhu); *Já už mám nazvučeno, co osvětlovač?* (hovoří zvukař); *Já už mám sestříháno, pozvěte režiséra.* (hovoří střihač); *Tady už mám naroubováno, ale ještě chci zajít k sousedům.* (hovoří sadař)

I tato sémantická skupina již byla popsána Štíchou (1987: 185–187). Vypuštění PAT4 je zde možné na základě znalosti subjektu PRK, která umožňuje zúžit počet možných OMS, jež mohou být dějem změněny, na onen „relačně omezený kruh“ takových OMS.²³

Štícha bezobjektové konstrukce od sloves dané sémantické skupiny nehodnotí jako případy aktuální elipsy. Bezobjektové konstrukce utvořené od **sloves popisujících vykonání činnosti typické pro nějaké povolání** zmiňuje Štícha ve stejném bodě jako například **slovesa popisující práce v domácnosti a v hospodářství**. Bezobjektové konstrukce utvořené od **sloves popisujících vykonání činnosti jinak pro nějakou osobu/osoby typickou**²⁴ popisuje pak Štícha v rámci konstrukcí typu *Přemek zavěsil (= telefonní sluchátko)*, u nichž „lexikální nevyjádření objektu děje ve větě funguje jako prostředek vztažení děje k nějaké podmnožině (jednomu druhu) z množiny druhů jeho možných objektů“. Při charakteristice druhé jmenované sémantické skupiny sloves Štícha vysvětluje, že se v daném případě nejedná o aktuální elipsu, ale o „systémový prostředek, jehož užívání je omezeno na určitou sociální

23 Slovesa této sémantické skupiny by pak bylo rovněž možné zařadit ke slovesům popisovaným Hausenblasem v pozn. 21. Pro potřeby tohoto článku jsou však konstrukce typu *mám odpřednášeno/vyzkoušeno* řazeny zvlášť a rozebrány v rámci PRK popisujících stav ACT děje (viz Slovesa popisující změnu stavu ACT děje schopná tvořit bezobjektové PRK).

24 Do této skupiny by pak bylo možné zařadit též slovesa typu *objednat, zaplatit*, která jsou v rámci bezobjektových PRK užívána především v situacích, kdy ACT děje plní roli typickou pro danou sociální situaci – např. zákazníka v obchodě, restauraci apod. (srov. *Objednal jsem si v katalogu nové plavky.* → **Mám objednáno. X Děkujeme, už jsme si objednali.* → *Děkujeme, už máme objednáno.* /při rozhovoru číšníka a hostů restaurace/). Bylo by sem možné zařadit též sloveso *vyprodat*, jehož ACT je vždy osoba poskytující prodej v obchodě – prodavač, pokladní apod. (např. *Litujeme, máme vyprodáno*).

Zároveň by sem bylo možné zařadit konstrukce popsané Hausenblasem typu *Počkej, ještě nemám rozdáno.* (při hře v karty), *Jez, máš nalito.* (při rozhovoru nad polévkou), ve kterých daná osoba, subjekt PRK, též plní úkol typický pro danou situaci.

Pro tuto skupinu sloves by pak bylo vhodné užít Štíchova termínu „charakteristické sociální činnosti“ (1987: 185) s tím, že schopnost vypustit PAT4 je téměř slovesům vlastní pouze v dané charakteristické sociální situaci.

skupinu či vrstvu obyvatelstva, nemá celonárodní platnost“ (Štícha 1987: 187).

Je však otázkou, zda je možné bezobjektové konstrukce vytvořené od sloves obou zmíněných sémantických skupin podobným způsobem vyjmout z případů užití aktuální elipsy, neboť v obou případech je zapotřebí znalosti osoby (subjektu PRK), pro kterou je daná činnost typická, tedy znalosti situace / jejích účastníků / prostředí mimojazykového světa / kontextu, stejně jako je tomu v případech užití aktuální elipsy.

Vzhledem k tomu, že v rámci dané sociální skupiny je skutečně možné hovořit o syntaktickém osamostatnění konstrukcí (viz pozn. 29), přiklá-
nám se v článku k Štíchovu názoru, avšak navrhovala bych jak konstrukce utvořené od **sloves popisujících vykonání činnosti typické pro nějaké povolání**, tak konstrukce utvořené od **sloves popisujících vykonání činnosti jinak pro nějakou osobu/osoby typickou** řadit na okraj zde sledovaného typu bezobjektových PRK a popisovat je zvlášť, neboť z pohledu sledované problematiky je zde situace poněkud jiná než např. v případě sloves popisujících práce v domácnosti a v hospodářství, u kterých pro tvorbu bezobjektových PRK znalost situace / jejích účastníků / prostředí mimojazykového světa / kontextu není nutná.

c) slovesa, která by se dala na základě Gigerova sémantického dělení sloves tvořících PRK označit jako slovesa popisující podrobení OMS typické úpravě (Giger 2011: 867)

Do této skupiny byla shrnuta slovesa různých sémantických skupin, která jsou schopna tvořit bezobjektové PRK na základě toho, že popisují činnosti, které se vztahují na relačně omezený kruh OMS či přímo na jeden takový OMS. Rozlišováno přitom není, zda k zúžení spojitelnosti dochází až při vypuštění PAT4 (např. *Má zavěšeno.* /= telefonní sluchátko/; *Už mám zaparkováno.* /= auto či jiný dopravní prostředek/) nebo se sloveso samo o sobě pojí pouze s jedním konkrétním OMS či takovým druhem OMS (např. *Má zalíceno, za chvíli vyjde výstřel.* /= zbraň/).

Jedná se o slovesa následujícího typu:

1) slovesa popisující nashromáždění finančních prostředků²⁵

např. *Mohu si to koupit, mám naspořeno* (příp. též *uspořeno*) / *našetřeno* (příp. též *ušetřeno*) / *nastřádáno/nahrabáno/napakováno/nakradeno.*, **příp. jiných OMS** (*Mám už na zimu nasušeno.*; *Mám už nadojeno, počkám na Tebe venku.*)²⁶

2) slovesa popisující naplnění či vyprázdnění kontejneru

např. *Už má nabito (zbraň)* / *naládováno* (*pušku / věci na cestu / zavazadlo*) / *nabaleno, sbaleno, vybaleno* (*věci na cestu / zavazadlo*) / *natankováno* (*benzín*) / *načepováno* (*pivo*)

3) jiná slovesa

např. *Má zavěšeno.* (= telefonní sluchátko); *Má zalíceno, za chvíli vyjde výstřel.* (= zbraň); *Už mám zaparkováno.* (= auto či jiný dopravní prostředek)

Do dané skupiny (c) by bylo možné zařadit také bezobjektové PRK utvořené od sloves *otevřít/zavřít, odemknout/zamknout, rozsvítit/zhasnout*. Vzhledem k tomu, že bezobjektové PRK utvořené od těchto sloves popisují v rámci PRK stav prostoru (LOC), byla tato slovesa zahrnuta mezi ostatní slovesa s danou vlastností, o čemž bude podrobněji pojednáno níže (viz Slovesa popisující změnu stavu prostoru /LOC/DIR/).

25 Slovesa popisující činnosti spojené se shromažďováním peněz představují specifickou skupinu. O tranzitivnosti těchto sloves jistě není sporu, neboť popisují přesun peněz či majetku, vyjádřených ve větě na pozici PAT4, proto byla také zařazena do skupiny sloves popisujících změnu PAT4. Vzhledem k tomu, že se však jedná o činnosti pro člověka zásadní, mohly by být PRK utvořené do těchto sloves zařazeny mezi ty, které popisují změnu stavu osoby. Touto osobou však nemusí být vždy ACT děje (např. *Mám naspořeno. ← Naspořil si. / Rodiče mu naspořili.*) a navíc se jedná o činnosti natolik sémanticky blízké jinému typu shromažďování s předponou *na-* (*nasušit, nadojit, navařit, napéct, nasmažit*). Proto považují za vhodnější jejich zařazení do dané skupiny.

26 Slovesa popisující nashromáždění jiných předmětů než financí by bylo možné přiřadit k sémantické skupině sloves popisujících práce v domácnosti a v hospodářství (např. *Mám nadojeno/napečeno/navareno.*), předpona *na-* však dodává konstrukcím význam získání OMS v dostatečném množství, proto byla zařazena do této sémantické skupiny.

Slovesa popisující změnu stavu ACT děje schopná tvořit bezobjektové PRK²⁷

Tato skupina je tvořena slovesy, která by se, jak popisuje Giger, dala přiřadit k jednomu ze způsobů slovesného děje, jenž by odkazoval na jistou míru činnosti.²⁸ Tento sémantický rys jim dodávají předpony, kterými jsou tvořeny, a to především předpony *od-*, *na-*, v menší míře *do-* a u jednotlivých sloves též předpona *roz-* (např. *Pro dnešek mám odpracováno/odmakáno/odslouženo/odježděno/odlítáno/odběháno/odtrénováno/odcvičeno/odehráno/odboxováno/odtancováno/odstříleno/odzpíváno*; *Už mám odvoleno, tak můžeme vyrazit*; *Já už mám odrozeno, teď ať se činí mladší*; *Už má odmaturováno*; *Tak a má dolétáno, po operaci očí ho již jako pilota nikde nepřijmou*; *Má hodně načteno/nastudováno/naposloucháno/naběháno/nachozeno/naježděno/nacestováno/nalétáno/natrénováno/nabrusleno/naveslováno/napracováno* apod.; *Tedy, ten má dnes rozkecáno*; *Mám dnes hrozně rozlítáno*. /= mám dnes hodně povinností = spěch/).

Krom toho tvoří tento typ bezobjektových konstrukcí též některá slovesa s předponou *do-*, která slovesům dodává význam zakončení děje bez

27 Výjimku představuje výše zmiňované sloveso přidat ve významu zvýšit plat (viz např. pozn. 18).

28 Giger ve své práci hovoří o speciálním způsobu slovesného děje. Ve své monografii sledovaná slovesa řadí dokonce do zvláštní sémantické skupiny sloves schopných tvořit PRK (Giger 2003: 214–216). V souvislosti se slovesy s předponami *na-*, *pře-*, *roz-* pak hovoří o způsobu slovesného děje vztahujícím se na „velkou míru (až dosyta), přemíru, resp. stav po začátku činnosti“ (Giger 2011: 868). V tomto článku s ohledem na možná kvantifikační valenční doplnění, která mohou poukazovat na velkou i malou míru činnosti (dostatečnou i nedostatečnou) pojmenování tohoto speciálního způsobu slovesného děje modifikuji a dál je tedy pojmenovávám jako způsob slovesného děje odkazující na jistou míru činnosti (viz níže).

Giger si také všímá toho, že sledovaná předponová slovesa speciálního způsobu slovesného děje patří mezi ta, u nichž „subjekt posesivní rezultativní konstrukce důsledně odpovídá roli agentu předcházejícího děje“ (Giger 2011: 878).

ESČ hovoří o slovesech typu *naježdit se* v rámci jednoho z typů inherentně reflexivní varianty slovesa, který označuje jako typ *pracovat* – *napracovat se*. Uvádí, že tento typ inherentně reflexivní varianty slovesa „vyjadřuje velké kvantum děje“ (Bachmannová a kol. 2002: 416). Slovesa s adverbialním akuzativem poukazujícím na nějakou míru jsou pak ESČ obecně hodnocena, jak již bylo výše řečeno, jako intranzitivní (tamtéž: 417).

Mezi slovesa dané skupiny by bylo možné zařadit také sloveso *zameškat*, které je možné v rámci bezobjektové PRK užít pouze v případech, kdy sloveso poukazuje na velkou či malou míru činnosti, resp. nečinnosti (např. *Mám hodně zmeškáno, to by mohl být problém*; *Nemám tolik zmeškáno, tak snad s tím nebude žádný problém*. X **Mám zmeškáno*).

odkazu na míru činnosti (např. *Už mám dopsáno, můžeme jít.*; *Konečně má dostudováno.*; *Už mám dotrénováno, jen se převléknu a vyrážím domů.*; *Dva týmy už mají dohráno.*; *Už mám dopito/dojedeno.*)²⁹

Obě jmenované skupiny jsou v tvorbě PRK, jak popisuje již Giger, obecně velice produktivní. V tvorbě bezobjektových PRK akcentujících změnu stavu ACT děje je pak velice produktivní především první jmenovaná skupina – tedy slovesa implikující ve svém sémantickém poli jistou míru činnosti.

Bezobjektové PRK popisující primárně stav ACT děje jsou tvořeny jednak od sloves s bezpředložkovou akuzativní vazbou (např. *Hodně toho již nastudoval.* → *Má hodně nastudováno.*; *Knihu jsem již dočetl.* → *Mám dočteno.*), jednak od sloves bez této vazby (např. *Odmaturoval.* → *Má odmaturováno.*; *Tak s tímhle (mysleno úraz oka) dolétal.* → *Tak a má dolétáno.*; *Hrozně se rozkecal.* → *Ten má dneska ale rozkecáno.*); *Pro dnešek jsem dostřílel.* → *Pro dnešek mám dostříleno.*). Někdy pak mohou být bezobjektové PRK utvořeny od slovesa s bezpředložkovou akuzativní vazbou a od intranzitivní reflexivní varianty³⁰ tohoto slovesa zároveň (např. *Hodně toho za život nacestoval.* / *Hodně se v životě nacestoval.* → *Má hodně nacestováno.*; *Naběhal už dnes spousty kilometrů.* / *Hodně se už dnes naběhal.* → *Má už toho za dnes naběháno.*)³¹

Jak je však nutné hned v úvodu poznamenat, daná slovesa zde není vhodné rozlišovat na tranzitiva a intranzitiva, ale pouze na slovesa s bezpředložkovou akuzativní vazbou a slovesa bez této vazby. Bepředložkové akuzativní valenční doplnění (dále jen BAVD) nepředstavuje totiž u velké části sledované skupiny sloves dějem změněný OMS a tato slovesa je tedy možné zařadit mezi intranzitiva, o čemž bude pojednáno níže.

Slovesa s bezpředložkovou akuzativní vazbou můžeme rozdělit do dvou skupin. První skupinu představují slovesa s předponou *na-* a *od-* odkazující na jistou míru činnosti (malou či velkou / dostatečnou či nedostatečnou), jejichž BAVD nepředstavuje OMS zasažený změnou, ale jistou míru/hodnotu/kvantifikaci (např. *Už mám za ty roky hodně nachozeno.* = km = člověk toho hodně navštívil a viděl, *Už mám hodně napracováno.* = hodin, *Auto má již hodně*

29 Předpona *do-* ve významu zakončení děje může být pak užita i u sloves jiných sémantických skupin – např. *Už mám dooráno/dopečeno/dopráno.*, kde vypuštění PAT4 napomáhá patrně jak význam předpony *do-*, tak význam slovesa, od něž bylo sloveso s předponou *do-* odvozeno (viz Slovesa popisující změnu stavu OMS zastoupeného ve větě přímým objektem (PAT4) schopná tvořit bezobjektové PRK).

30 Termín inherentně reflexivní varianta slovesa je převzat z ESČ (Bachmannová a kol. 2002: 415).

31 O těchto slovesech se ve své práci zmiňuje zvláště Giger (2003: 147–148).

najeto. = km, *Pro dnešek už mám odslouženo.* = pracovní hodiny, *Dnes už mám odježděno,* *za chvíli vyrážím domů.* = hodiny v autoškolce, *Hodně už mám odpracováno,* *moc hodin už mi nezbyvá.* = hodin nucených prací). Podle ESČ by bylo možné sledované konstrukce označit jako **konstrukce s časově měrovým či délkově měrovým akuzativem** apod. Samotná slovesa jsou pak ESČ hodnocena jako intranzitiva (Bachmannová a kol. 2002: 417). Děje popisované těmito slovesy popisují změnu ACT děje (nikoli OMS zastoupeného ve větě BAVD).

Obdobně je tomu u druhé skupiny tvořené slovesy popisujícími změnu mentální³² či fyziologické stránky osoby ACT děje (např. *Mám dočteno a rád bych napsal recenzi.* /internet/;³³ *Mám dostudováno.*; *Má dopisto.*; *Má dojedeno.*; *Má dokouřeno.*). U této skupiny sloves bychom sice v některých případech mohli hovořit též o změně OMS reprezentovaného ve větě BAVD (např. *Dokouřil cigaretu* /BAVD – PAT4/. → *Už má dokouřeno.*), avšak v popředí pozornosti mluvčího stojí změna provedená na ACT děje (viz Dvojí funkce PRK). ESČ hodnotí tato slovesa jako slovesa se sémantickým rysem nízké tranzitivity.³⁴ Slovesa náležející do této skupiny umožňují (oproti **slovesům popisujícím jistou míru činnosti**) vypuštění BAVD i v aktivu, aniž by bylo užito zvrtné částice *se* (srov. *Dopil.* X **Nachodil* /hodně/. X *Hodně se nachodil.*).³⁵

U první jmenované skupiny sloves, tedy u **sloves popisujících jistou míru činnosti**, může stát na pozici BAVD buď kvantifikátor ve spojení s nějakým OMS (např. *Načetl/nastudoval hodně knih.* → *Má načteno/nastudováno*

32 Na základě Gigerova sémantického dělení by bylo možné slovesa typu *dočíst*, *načíst*, *nastudovat* zařadit jak mezi slovesa vyjadřující mentální činnosti, tak mezi slovesa popisující konec děje. Slovesa typu *dopít*, *dojíst* pak pouze do skupiny sloves vyjadřujících konec děje (Giger 2011: 868, 2003: 210–213).

K těmto PRK vytvořeným od předponových sloves by bylo možné přiřadit též PRK vytvořené od sloves *rozhodnout/rozhodnout se* (např. *Já už mám rozhodnuto, co Ty.*) a též od slovesa *vybrat (si)* (např. *Já už mám vybráno, byla to jasná volba, co Ty.*), neboť obě slovesa lze v rámci bezobjektové PRK užít pro vyjádření změny mentálního stavu člověka.

33 Na internetu byly nalezeny dokonce internetové stránky s názvem *Mám dočteno*, jejichž cílem je umožnit lidem, kteří dočetli knihu, směniti ji zdarma za jinou (<http://www.mamdocteno.cz/>).

34 Rozlišování sémantického stupně tranzitivity je, jak upozorňuje ESČ, v oblasti syntaxe velice důležité, „neboť čím více je sloveso sémanticky tranzitivní, tím více je senzitivní (a) vůči pasivizaci formou být + trpné participium ... (b) vůči atributivnímu užití participia trpného ... (c) vůči změně akuz. při nominalizaci dějovým jménem na gen.“ (Bachmannová a kol. 2002: 417–418).

35 Výjimku představuje PRK *mít rozhodnuto*, která připouští dvě možnosti odvození, a to od slovesa *rozhodnout* či *rozhodnout se*.

hodně knih.), či kvantifikátor ve spojení s nějakou jednotkou (např. *Najezdil spoustu kilometrů.* → *Má hodně naježděno.*; *Za tento měsíc odpracoval/napracoval hodně hodin.* → *Má už hodně odpracováno/napracováno.*). V obou případech je však jak v primární diatezi – aktivu, tak v rámci PRK nutná přítomnost nějakého kvantifikátoru poukazujícího na míru činnosti, což představuje jisté specifikum této sémantické skupiny sloves (srov. **Načetl knihu.* → **Má načteno.* X *Načetl hodně/málo knih.* → *Má hodně/málo načteno.*; **Najezdil/najel kilometry.* → **Má najeto.* X **Najezdil již spousty kilometrů.* → *Má hodně/málo naježděno.*). Tento kvantifikátor pak určuje, byla-li činnost prováděna ve velké či malé míře, v míře dostatečné či nedostatečné (srov. *Nemá toho zatím moc načteno, zatím bych ho raději na tu zkoušku neposílal.* X *Za ta léta už toho má tolik načteno, nikdo z nás se mu ve znalostech nemůže rovnat.*). V případě sloves s předponou *od-* pak tento kvantifikující údaj může nahradit časové vymezení (např. *Pro dnešek mám odpracováno/odtrénováno/odježděno.*).

Důvodem, proč jsou **slovesa popisující jistou míru činnosti** schopna tvořit PRK, je skutečnost, že změna potřebná pro vyjádření stavu za pomoci PRK je implikována právě v míře činnosti, kterou daná osoba vykonala. Toto použití lze vyvodit ze skutečnosti, že člověk nějaké činnosti věnoval jisté množství času a úsilí a z tohoto množství je možné odvodit, nabyli-li člověk dostatečných zkušeností (např. *Už mám hodně odučeno, mě už nic nepřekvapí.*; *Petr zatím ještě nemá moc najeto, raději bych ho samotného nikam nepouštěl.*), vědomostí (např. *Má hodně načteno.*; *Zatím nemá moc nastudováno, musí ještě pořádně zamakat, jinak tu zkoušku neudělá.*), osvojil-li si danou dovednost v dostatečné míře (např. *hodně/málo*) či projevila-li se míra činnosti na jeho fyzickém či psychickém stavu (např. *Trochu mě bolí nohy – mám už dnes hodně nachozeno.*). Změnou je tedy v případě těchto sloves zasažen OMS stojící na pozici ACT děje, a to i v případech, kdy je na této pozici neživotný OMS (např. *Auto má hodně najeto, za takovou cenu ho neprodáš.* / *Tohle auto nemá moc najeto, myslím, že by mi mohlo nějakou dobu vydržet.*).

Slovesa obou jmenovaných skupin tedy popisují změnu stavu ACT, přičemž může být pomocí PRK akcentováno buď nabytí, či nenabytí potřebných vědomostí/dovedností/zkušeností apod. (např. *Má hodně najeto.*; *Má hodně odučeno.*), nebo dokončení děje samo o sobě (např. *Pro dnešek mám odpracováno.*; *Už mám dojedeno, můžeme vyrazit.*).³⁶

36 V rámci bezobjektových PRK akcentující změnu ACT bychom pak mohli rozlišit (podobně

Důvodem toho, proč jsou sledovaná slovesa popisující výhradně či primárně změnu ACT schopna vypouštět v rámci PRK bezpředložkové akuzativní valenční doplnění, je tedy především skutečnost, že toto valenční doplnění buď nezastupuje ve větě dějem změněný OMS, nebo změna tohoto OMS nestojí v centru pozornosti mluvčího. V centru pozornosti mluvčího v obou případech stojí změna provedená na ACT děje. I v těchto případech však můžeme hovořit o tom, že PAT4 či jiné BAVD zastupuje ve větě relačně omezený okruh OMS (např. *Mám dojedeno.* – vypuštěné PAT4 může reprezentovat ve větě různá jídla) či relačně omezený okruh kvantifikačních údajů (např. *Má už hodně odučeno.* – na místě vypuštěného BAVD by mohla stát slovní spojení jako *stovky žáků / tisíce hodin* apod.), což platí i pro slovesa, která budou níže pracovně označena jako **nepravá intranzitiva** (např. *Máme vzpaženo /PAT4 = paže/ a nohy pokrčené v kolenou.*).

Situace u sloves bez bezpředložkové akuzativní vazby popisujících změnu ACT děje je v rámci sledované problematiky obdobná jako u sloves s bezpředložkovou akuzativní vazbou. Jedná se opět o **slovesa odkazující na jistou míru činnosti** – především slovesa s předponami *na-* (např. *Už toho má nacestováno.; Už toho má za ta léta nastříleno.*) či *zakončení činnosti (splnění úkolu)* – především slovesa s předponou *od-* a *do-* (např. *Už má odvoleno/odtrénováno / odmaturováno.; Tak pro dnešek mám dolétáno/dostříleno.*).

jako v případě bezobjektových PRK popisujících změnu PAT4) dvě funkce PRK. Jednou je pomocí PRK akcentována především změna ACT (např. *Vše potřebné už mám načteno. = Již jsem nabyl k něčemu potřebných znalostí.*). V druhém případě je akcentováno samo dokončení činnosti ACT, což ACT umožňuje věnovat se činnosti jiné (např. *Pro dnešek mám odpracováno, můžeme vyrazit za zábavou. = Úkol jsem dokončil a nyní mám možnost věnovat se jiné činnosti.*). Situace je zde tedy částečně obdobná situaci u sloves popisujících změnu PAT4, kdy též může být akcentována změna jednoho z OMS, v tomto případě reprezentovaného PAT4 (např. *Okna už mám umyta, ale zrcadla ještě nejsou vyleštěná.*) či samo dokončení činnosti. (např. *Okna už mám umyta, tím mám pro dnešek splněno, takže můžeme vyrazit.*) V prvním případě je však změnou vždy zasažen přímo ACT (*Vše potřebné už mám načteno. / Pro dnešek mám odpracováno, můžeme vyrazit za zábavou.*), zatímco v druhém případě je jednou změnou zasažen primárně PAT4 a až sekundárně ACT (*Okna už mám umyta, tím mám pro dnešek splněno, takže můžeme vyrazit.*). V návaznosti na základní dělení rezultativních konstrukcí vytvořené Leningradskou typologickou školou (Nedjalov a kol. 1983) by tedy bylo možné vytvořit podrozdělení PRK na subjektové PRK – tedy PRK označující přímo změnu ACT děje (*Vše potřebné už mám načteno. / Pro dnešek mám odpracováno, můžeme vyrazit za zábavou.*) a objektové PRK – tedy PRK označující primárně změnu OMS reprezentovaného ve větě PAT4 a až druhotně změnu stavu ACT (např. *Okna už mám umyta, tím mám pro dnešek splněno, takže můžeme vyrazit.*). Avšak vzhledem k tomu, že v centru pozornosti je ve všech případech subjekt PRK, domnívám se, že by takové podrozdělení nebylo vhodné.

Slovesa bez bezpředložkové akuzativní vazby s předponou *na-* popisující jistou míru činnosti vyžadují v rámci bezobjektových PRK (stejně jako jejich protějšky s bezpředložkovou akuzativní vazbou) přítomnost kvantifikátoru odkazujícího na míru činnosti (srov. **Už má nacestováno. X Už toho má (tolik) nacestováno. – Má nacestováno na deset let dopředu.*)³⁷

Slovesa s předponami *od-* a *do-* akcentují především zakončení činnosti (nikoli její míru) a rozvíjí o kvantifikátor poukazující na míru činnosti proto není nutné (např. *Tito soutěžící již mají odtancováno/dotancováno.*). Tato slovesa jsou z hlediska významu PRK blízká slovesům zařazeným mezi slovesa s bezpředložkovou akuzativní vazbou popisující změnu mentálního či fyziologického stavu člověka (např. *Všichni už mají dopito/dojeden, můžeme vyrazit.*), která též akcentují především samo dokončení děje.

Ojedinele je možné tvořit bezobjektové PRK popisující změnu stavu ACT od sloves s předponou *roz-* implikujících ve svém sémantickém poli jistou míru činnosti (např. *Ten má dneska tedy rozkecáno.; Nezlob se, nemohu se zdržet, mám dnes rozlítáno.*). Slovesa s předponou *roz-*, přítomnost kvantifikátoru nevyžadují, poněvadž na míru činnosti odkazuje samotná předpona. Schopnost tvořit bezobjektové PRK byla však zjištěna pouze u sloves *rozpovídat se / rozkecat se* (např. *Ty máš dneska teda rozpovídáno/rozkecáno.*). Jisté specifikum pak představuje ustálené slovní spojení *mít rozlítáno/rozběháno* poukazující na přílišnou zaměstnanost subjektu PRK, které nemá svůj aktivní protějšek. (**Dnes jsem se rozlítal/rozběhal. X Jsem dnes rozlítaný/rozběhaný. → Mám dnes rozlítáno, tak se zastavím až mi to vyjde. /zdroj: internet/; Útěchou jim může být, že si na ně nalezl kousek času sám hejtman kraje Vysočina pan Vystřčil, který má tak rozběháno, že ani nepřivítal v jím řízeném kraji prezidentského kandidáta, profesora Švejnara. /SYN 2013 pub/.*)³⁸

37 Vzhledem k tomu, že se jedná o slovesa bez vazby na BAVD, kvantifikátory, které konstrukce doplňují, mají patrně jinou podobu než v případech výše popsaných předponových sloves s vazbou na BAVD. Kvantifikátory u sledovaných sloves bez BAVD neodkazují na míru činnosti za pomoci jednotek (např. *Má nalétáno 300 hodin.*) či počítatelných OMS (např. *Má nastudováno spoustu knih.*), ale užívají často genitivního tvaru ukazovacího zájmena *to* – *to* samostatně (např. *Má toho již nalyžováno*) či ve spojení s dalším kvantifikačním údajem (např. *Má toho již nalyžováno za ta léta skutečně hodně.*) nebo může být na míru činnosti odkázáno pomocí různých syntaktických adverbii (např. *Má nalyžováno na deset let dopředu.*). Výše jmenované možnosti představují však pouhé příklady, podrobněji zatím tato problematika nebyla prozkoumána.

O PRK typu *Má nalyžováno na 2 roky dopředu.* se ve své práci zmiňuje Giger (2003: 147–148).

38 V materiálech Českého národního korpusu byly pak nalezeny dva příklady, ve kterých je pojednáno o programu plzeňského divadla *Alfa Roztancováno*, kde spojení se slovesem

Specifický typ bezobjektových PRK, který nebyl zatím zmíněn, představují **slovesa popisující pohyb končetin**, avšak z nejasného důvodu pouze končetin horních (*Máme upaženo/připaženo/vzpaženo/předpaženo.*), jež jsou součástí tělovýchovné terminologie (např. *Všichni zvedli ruce, jen dva pracovníci uprostřed davu měli dál připaženo. /SYN2006pub/; Velkou roli musíme přiznat i postoji, ve kterém komunikujeme – zda při řeči stojíme uvolněně, či rázujeme místností, zda máme připaženo, nebo ruce v bok. /zdroj: internet/; Stále ležíme na zádech, stále máme připaženo, ale přidá se pohyb paží po podložce. /zdroj: internet/; Dřív se tak nehrálo, hráči měli ve výskoku upaženo, dnes jdou do hlaviček agresivně, nebezpečně. /SYN2013pub/.*³⁹ V těchto slovesech je vlastně změnou zasažený OMS (část lidského těla) přímo obsažen v kořeni slovesa a není třeba jej dublovat, ačkoliv se daná slovesa užívají i v tranzitivní podobě (např. *připažit ruce*).⁴⁰

Na základě skutečnosti, že tato slovesa popisují změnu OMS, který by byl u sloves významově blízkých ve větě vyjádřen pomocí PAT4 (např. *vzpažit = zvednout paže /PAT4/ nad hlavu*), by bylo možné je alespoň pracovníě označit jako **nepravá intranzitiva**. O této problematice bude pojednáno podrobněji níže při popisu bezobjektových PRK popisujících změnu stavu prostoru (viz Slovesa popisující změnu stavu prostoru /LOC/DIR/).

Slovesa popisující změnu stavu prostoru (LOC/DIR)

Při analýze bezobjektových PRK z hlediska toho, které z valenčních doplnění reprezentuje dějem změněný OMS, byla, jak již bylo v úvodu zmíněno, vymezena zvláštní skupina sloves akcentujících pomocí bezobjektové PRK změnu stavu nějakého prostoru. Tato skupina je tvořena jak slovesy formálně tranzitivními (např. *Máte tu /= v pokoji / na podlaze/ hrozně nadrobeno/nacákáno.; Máš tu přílišně vydýcháno, otevři si okno.; Předě dveřmi máte*

mít představuje patrně jazykovou hru založenou na podobnosti s idiomy typu *mít rozlítáno, mít rozkecáno – Roztancováno má dnes divadlo Alfa na Rokycanské třídě. (SYN2009pub).*

39 Příklady bezobjektových PRK utvořených od sloves popisujících vedený pohyb dolních končetin nebyly nalezeny, avšak systém českého jazyka je patrně umožňuje. Nalezen byl zatím pouze internetový příklad *sed roznožený (sedíme, máme roznoženo, ale nejsme rozkročení ...).*

40 Celkově se však jedná o velice omezenou sémantickou skupinu. Příklady tvorby bezobjektových PRK od daných sloves nebyly navíc nalezeny v dostatečné míře. V materiálech Českého národního korpusu byla v rámci bezobjektových PRK nalezena jen slovesa *připažit* a *upažit*, navíc se jedná o výskyty ojedinělé. Ostatní slovesa pak byla nalezena v rámci bezobjektových PRK pouze na internetu.

hodně nafoukáno/naváto.; Už mám vyvětráno, neboj.; Od včerejška už máme trochu zatopeno/zavlaženo, byla tu už hrozně zima.; Teda Ty pod sebou máš ale pěkně nastláno. /= Máš pod sebou pěkný nepořádek/), tak slovesy formálně intransitivními (např. Máte tu hrozně nakouřeno/přetopeno.; V předstíni máte hrozně našlapáno, venku je dnes hodně blátivo.; Máte přede dveřmi nazvraceno / nablito / napliváno / načůráno / nach[...]áno / nas[...]áno / nak[...]leno / nasněženo / nafoukáno.; Dítě má v plínce načůráno.).

Z hlediska tvorby PRK jsou si však slovesa tranzitivní i intransitivní velice blízká. K tomuto přiblížení přitom dochází z obou směrů. U sledovaných intransitivních sloves dochází k přiblížení slovesům tranzitivním především díky tomu, že tato slovesa popisují činnosti, jejichž výsledkem je nějaký produkt. Tento produkt není možné lexikálně vyjádřit, avšak je implikován ve významu slovesa (např. *Dítě si načůralo do plenek.* = *Dítě pustilo do plenek moč /PAT4/.*). Právě díky vytvoření tohoto produktu dochází ke změně stavu prostoru, která je akcentována pomocí PRK (např. *Dítě má v plenkách načůráno.* = *Dítě má v plenkách moč /PAT4/.*). Tato slovesa by tedy bylo možné pracovníčně označit jako „nepravá intransitiva“.

Slovesa tranzitivní se sémanticky blízkým intransitivním slovesům významově přibližují zase tím, že změna PAT4 je u nich v daném významu, ve kterém jsou schopna tvořit bezobjektové PRK, značně upozaděna (stejně jako je tomu u konstrukcí typu *Už má dokouřeno.*), a do popředí vystupuje změna prostoru, který byl změněn spolu s OMS vyjádřeným na pozici PAT4 (např. *Petr má v pokoji hrozně nadrobno.* = *Někdo Petrovi /nebo Petr sám/ v pokoji hrozně nadrobil např. nějaké pečivo.* → Z pohledu mluvčího není důležitý stav pečiva – jeho rozdrobení, ale stav prostoru – jeho znečištění drobečky).⁴¹ Patrně právě z tohoto důvodu je v případech, kdy jsou slovesa užívána pro popis stavu prostoru, možné PAT4 vypustit, a to jak v rámci PRK, tak v rámci konstrukcí aktivních (např. *Petře, Ty jsi tu tedy nadrobil.*), ačkoliv jak již bylo naznačeno výše, i u těchto sloves můžeme říci, že popisují činnosti vztahující se na relačně vymezený kruh OMS (v případě slovesa *nadrobil* např. *různé potraviny a pokrmy z nich připravené*), což opět platí i pro slovesa označená jako **nepravá intransitiva** (např. u slovesa *načůrat* se jedná výhradně o *moč*).

41 Jedná se vlastně o podobný jev, jaký můžeme pozorovat u sloves tvořících lexikalizované alternace *vytvoření* či *zrušení souvškytu* popisované Danešem (1985: 51–63) a nověji Kettnerovou (2012: 112–166), neboť i zde dochází v jistém smyslu k nahlížení stejné situace mimojazykového světa z různých perspektiv (např. *Nadrobil jsem kačenám dvě housky /PAT4/.* – důležitý je pro mluvčího stav PAT4 *X Máš v pokoji /LOC/ hrozně nadrobno.* – důležitý je pro mluvčího stav LOC).

Valenční doplnění místa (LOC) pak v rámci PRK představuje jistou paralelu toho, co Giger označuje v případě PRK typu „*Máme uklizeno, máme zoráno*.“ jako *osobní oblast* subjektu PRK (viz Tvorba bezobjektových PRK od tranzitivních sloves), neboť i zde se jedná o oblast, která je pro subjekt PRK nějak relevantní, např. proto, že v ní pobývá (např. *Máte tu hrozně nacákáno*). Tato oblast pak musí být v případě PRK popisujících změnu prostoru konkrétně určena pomocí valenčního doplnění LOC, což v případě konstrukcí typu *Máme uklizeno*. být nemusí (srov. **Máte nacákáno*. X *Máte tu /LOC/ nacákáno*).

Vzhledem k výše uvedeným specifickým byla slovesa vyjadřující v rámci bezobjektových PRK změnu prostoru zahrnuta do jedné sémantické skupiny, ačkoliv se jinak jedná o slovesa, která jsou si ve svých primárních významech sémanticky dosti vzdálená. Spojujícím sémantickým prvkem je skutečnost, že děj popisovaný danými slovesy může zasáhnout kromě OMS, který je v případě tranzitivních sloves ve větě reprezentován PAT4 a v případě sloves intransitivních implikován přímo ve významu slovesa, též nějaký prostor (LOC/DIR).

PRK jsou tedy u sloves dané sémantické skupiny užívány z velké části pouze v jedné ze svých funkcí, a to pro akcentaci změny stavu OMS, v tomto případě prostoru (LOC), který je pro subjekt PRK relevantní. Avšak některá slovesa umožňují užití PRK i ve druhé z jejích funkcí, tedy pro akcentaci samotného zakončení děje. Jedná se o slovesa popisující chtěnou změnu stavu prostoru, jež představuje výsledek činnosti, na který je možné nahlížet jako na splnění úkolu (např. *Zatopeno už mám, ještě rychle shrabu listí a pak už si sednu a ani se nehnu*). Změnu stavu ACT děje, pak mohou v rámci PRK vyjadřovat také slovesa popisující lidské vylučování (*načůrat, nas[...]at, nak[...]let, nadělat*), a to v případech, kdy popisují změnu provedenou na části lidského oděvu (příp. těla), tedy prostoru natolik blízkém člověku – bezprostředně s ním spojenému, že se tato změna podepisuje i na stavu člověka samotného, proto je těchto spojení často užíváno v přeneseném významu v rámci idiomů popisujících nelichotivé stavy člověka (např. *Má naděláno v kalhotách*; *Má nas[...]áno na hlavě*), které budou popsány níže (viz Bezobjektové PRK, jakožto součást idiomů a prostředek pro dodání expresivního významu).

Zařadit lze mezi slovesa popisující v rámci bezobjektových PRK stav prostoru také slovesa jako *rozsvítit/zhasnout*. Ta v rámci bezobjektových PRK též poukazují spíše na stav prostoru než na stav předmětu (v daném případě spíše na stav *místnosti* než na stav *svítidla*). U popisu stavu *svítidla* je patrně běžnější PAT4 ve větě vyjádřit (srov. *V pokoji měli rozsvíceno*. – *V pokoji*

měli rozsvícenu lampu.; V domě měli zhasnuto. – V domě měli zhasnuta všechna světla.). Podobně je tomu u sloves *otevřít/zavřít*, která se v bezobjektových PRK též často užívají pro popis stavu nějakého prostoru (např. *obchodu, muzea* apod. – *V obchodě měli zavřeno.; V muzeu mají otevřeno od 10:00 do 18:00.*). S většími výhradami by pak bylo možné do sledované skupiny zařadit též slovesa *odemknout/zamknout*, ačkoliv zde je již spojení s konkrétním OMS, který může být vyjádřen ve větě na pozici PAT4, poměrně značné (např. *Má u sebe zamčeno, celý den u něj buším ale neodpovídá.* – jako relevantní může být nahlížen jak stav *pokoje* jakožto prostoru, tak stav *dveří* jakožto překážky, kterou není možné překonat).

Specifický případ, který by bylo možné přiřadit do skupiny sloves označených jako **nepravá intranzitiva** (viz popis sloves tělovýchovné terminologie v závěru odd. Slovesa popisující změnu stavu ACT děje schopná tvořit bezobjektové PRK), představuje sloveso *nasněžit* (např. *Na balkóně máme pěkně nasněženo.*). Toto sloveso (stejně jako výše popsaná slovesa tělovýchovné terminologie) obsahuje OMS, který je v daném případě produktem děje, přímo ve svém kořeni a není důvod jej tedy dublovat pomocí PAT4.

Zcela stranou pak stojí konstrukce typu *To máme dnes ale zataženo/zamračeno*, které jsou formálně totožné se sledovanými bezobjektovými PRK, avšak sloveso *mít* zde plní primárně jinou ze svých funkcí.⁴² Vyjadřuje zde obecnou zainteresovanost lidského společenství, nikoli výsledek činnosti, který je relevantní pro konkrétní osobu. Daný typ zainteresovanosti by bylo možné zařadit do takové jazykové roviny, která je Poldaufem označována jako „třetí syntaktická rovina“ (Poldauf 1963: 135–136) či ke Kořenským popisované sémantické modifikaci typu *Dnes máme středu*, ve kterém je slovesem *mít*, jak uvádí, vyjadřován „vztah nespecifikované, zainteresovanosti“ (Kořenský 1972: 166).

Bezobjektové PRK jakožto součást idiomů a prostředek pro dodání expresivního významu

Jak již bylo výše zmíněno, mezi bezobjektovými PRK je možné nalézt poměrně velké množství ustálených slovních spojení, která jsou někdy značně expresivně zbarvená. Tato spojení jsou tvořena jak od sloves tran-

42 Mezi dané konstrukce by pak případně bylo možné zařadit též Gigerem popisované konstrukce typu *Máme přearnoldováno.* = *Máme tady příliš mnoho filmů s Arnoldem Schwarzeneggerem.* (Giger 2003: 215–216), které do jisté míry též popisují stav nějakého prostoru.

zitivních, tak intranzitivních. Některé idiomatické PRK patří, jak upozorňuje Načeva-Marvanová (2010: 27), mezi nejfrekventovanější PRK v rámci korpusů ČNK, které sledovala.

Ustálených slovních spojení sledovaného typu se užívá především pro popis stavu nějaké osoby, subjektu PRK (např. *Má dobře našlápnuto.*), a také pro popis stavu prostoru (např. *Mají tu dnes nabito. /= na diskotéce je hodně lidí/*).

Idiomatické PRK popisující změnu stavu subjektu PRK mohou charakterizovat chtěný či neutrální stav člověka (např. *Má dobře nakročeno.; Má našlápnuto mezi nejlepší hráče světa.; Kam máš namířeno?; Ten už má vystaráno/vyhráno.; Ti mají zameteno/uklizeno před vlastním prahem.; Měli o zábavu postaráno.; Má pro strach uděláno; Má na něj políčeno/spadeno.; Má už své odžito.*) nebo stav nelichotivý (např. *Má v gatích naděláno/načůráno/nas[...]áno/nak[...]leno.; Má nas[...]áno na hlavě. / Má v hlavě nas[...]áno.; Má vypito/upito.; Má v hlavě (jako) vyběleno/vygumováno/vymeteno/vylízáno/vykradýno.*). Deagentizace vlastní PRK v druhém případě zdůrazňuje neočekávanost stavu či jeho nechtěnost. Časté je v konstrukcích tohoto typu zastoupení PAT4 valenčním doplněním označujícím lokaci (LOC), o němž byla zmínka již v předchozím oddíle.

Vypouštění PAT4 je v případě některých PRK odvozených od tranzitivních sloves patrně prostředkem tabuizace (např. *Má upito/vypito.; Má naděláno v kalhotách.*). Jako jistou formu jazykového tabu je pak možné označit též PRK *má nakoupeno, má naváto* či *má natroubíno*, kdy jsou pro popis stavu opilosti užitá slovesa zcela jiného významu, a též konstrukci *má našťekáno do boudy / v boudě*, užívanou v některých oblastech pro popis nechtěného otěhotnění dívky.⁴³

Specifický případ představují bezobjektové PRK typu *má nahnáno, má odtroubeno, má odzvoněno*, které popisují stav osoby (či v případě sloves

43 Konstrukce *má nakoupeno* ve významu *je opilý* je v mém okolí užívána poměrně často. Na konstrukci *mít natroubíno* jsem byla upozorněna jedním z přátel. Konstrukci *má našťekáno do boudy / v boudě* jsem opakovaně zaznamenala u přátel z oblasti Brna. Jak konstrukce *má natroubíno* a *má našťekáno do boudy / v boudě*, tak konstrukce *má naváto* byly v uvedených významech nalezeny na internetu. Pravděpodobně se pak nejedná o konečný výčet idiomatických konstrukcí popisujících stav opilosti či těhotenství (a to jak v rámci bezobjektových PRK, tak mimo ně), o čemž svědčí např. následující konverzace na sociální síti Facebook na téma, jak bývá v češtině označována těhotná žena – <https://www.facebook.com/jazykovezajimavosti/posts/283935135046499>). Vytváření idiomatických konstrukcí pro stav opilosti a těhotenství je tedy, jak je z uvedených příkladů patrné, velice produktivní.

odtroubit a odzvonit též předmětu či nějakého abstrakta), jež v rámci aktivní konstrukce či jiné diateze stojí na pozici ADDR děje (*Nahnal Petrovi /ADDR/ strach. → Petr má nahnáno.; Těhle módě /ADDR/ již odzvonilo. → Tahle móda už má odzvoněno.*).

Idiomatické PRK popisující změnu prostoru byly zatím nalezeny pouze takové, které popisují stav plnosti či přeplněnosti nějakého prostoru lidmi (*Mají tu dnes nabito/našlapáno/natřískáno/narváno/přecpáno/přelidněno. (= na diskotéce je hodně lidí)*); s výjimkou slovesa *nastlat* (*Tedy Ty máš pod sebou pěkně nastálo. /≠ Máš pod sebou pěkný nepořádek./*).

Nepřavá intranzitiva tvořící objektové PRK

Pro úplnost popisu PRK utvořených od intranzitivních sloves je třeba ještě zmínit specifický případ intranzitivních sloves, která netvoří bezobjektové PRK, ale PRK objektové. Tato slovesa by bylo možné označit opět jako **nepřavá intranzitiva**. Jedná se o některá slovesa označovaná v EŠČ podle Karlíka jako „inherentně reflexivní varianty sloves“ typu *rozbít – rozbít se*.⁴⁴ Zatím byla tato schopnost prokázána u sloves popisujících změnu nějaké části lidského těla (např. *zalít se /rána krví/ → ránu má zalitu kří; upřít se /oči do dálky/ → oči má upřeny do dálky; otisknout se /přezka boty na kotník/ → na kotníku má otíštěnu přezku; splést se vlasy /do uzlů/ → vlasy má spleteny do uzlů*) nebo oděvu (např. *nalepit se /odstřižky na kabát/ → na kabátě má nalepeny nějaké odstřižky; roztáhnout se /boty o číslo/ → boty má roztáhnuty asi o číslo*),⁴⁵ příp. jiného lidského vlastnictví (např. *naplnit se /studna vodou/ →*

44 Stručný popis problematiky sledovaného typu sloves a stručný souhrn názorů některých českých badatelů (viz Bachmannová a kol. 2002: 415–416).

V Akademické gramatice spisovné češtiny jsou slovesa sledovaného typu označována jako reflexivní intranzitiva. Jak je v této gramatice uvedeno: „Termín ‚reflexivní‘ se zde vztahuje pouze na přítomnost morfému *se*, jeho funkcí je tu však přeměnit (transformovat) sloveso předmětové na sloveso bezpředmětové“, nikoli „zvrátit“ děj směrem k jeho subjektu jako je tomu v případě sloves označovaných v gramatice jako „reflexivní slovesa vlastní“, „reflexivní forma slovesa tu funguje stejně jako nereflexivní sloveso intranzitivní.“ (Štícha a kol. 2013: 429–430).

45 Giger uvádí při sémantickém dělení PRK mezi prvními právě ty, „které vyjadřují stav části těla nebo oblečení v souvislosti s posedorem“. Zmiňuje, že se jedná o „typickou a často se vyskytující skupinu posesivních rezultatív“. A odkazuje též na jejich stylistickou neutrálnost. Popisuje také, že „přenosem relace celek-část, na níž se zakládají tato posesivní rezultativa, na neživotné objekty mohou vzniknout jinak vzácná posesivní rezultativa s neživotným subjektem: Fasády měly [domy] oprýskané, okna vytlučená.“ (Giger 2011: 866; Giger 2003: 204–206) Zmiňuje se tedy o podobném typu konstrukcí, jaký je před-

studnu máme zcela naplněnu vodou; ohřát se /voda v bazénu od slunce/ → vodu v bazénu již máme docela ohřátou) a také prostoru relevantního pro subjekt PRK – vyjádřeného konkrétně (např. *zanést se /koryto řeky kamením/ → Koryto řeky máme po záplavách zaneseno kamením.; zaplavit se /město vodou/ → Město máme od včerejška zaplaveno vodou.*) či za pomoci abstrakt (*zhoršit se /životní podmínky/ → Výstavbou dálnice mají obyvatelé této části města výrazně zhoršeny životní podmínky.; zkomplikovat se /situace/ → Opravami mostu máme v centru dosti zkomplikovánu dopravní situaci.*).

Na tomto místě je třeba zdůraznit skutečnost, že odvozená reflexiva sledovaného typu jsou často schopna tvořit PRK pouze v těch případech, kdy vyjadřují kromě posesivně rezultativního významu též význam primárně posesivní – význam skutečného vlastnění (konstrukce typu *studnu máme zcela naplněnu vodou* bude tedy od slovesa *naplnit se*, jakožto „inherentně reflexivní varianty slovesa“ *naplnit* utvořena pravděpodobně v případech, kdy subjekt PRK je zároveň vlastníkem studny). V případech, kdy je dějem změněna část lidského těla či oděvu (srov. *nalepit se /odstřížky na kabát/ → na kabátě má nalepeny nějaké odstřížky X – nalepit se /odstřížky na trávu/ → *na trávě má nalepeny nějaké odstřížky*), je primárně posesivní vztah obsažen ve vztahu části a celku. Výjimku představují PRK utvořené od sloves popisujících změnu prostoru relevantního pro subjekt PRK (*zhoršit se /životní podmínky/; zkomplikovat se /situace/; zanést se /koryto řeky kamením/; zaplavit se /město vodou/*).⁴⁶

Daná slovesa by bylo opět možné pracovně označit jako **nepravá intransitiva**, tentokrát z toho důvodu, že jsou odvozena od sloves tranzitivních a užívají se v rámci PRK pro popis téměř totožné situace reálného

mětem tohoto oddílu. O reflexivních slovesech sledovaného typu se zmiňuje též v souvislosti s tvorbou subjektivních rezultatív a to jednak od sloves užívaných ve tvaru *n-/t-ové*ho participia (např. *podlít se, zkrivit se*) (Giger 2003: 175) a jednak od sloves užívaných ve tvaru *l-ového* participia (např. „*Oči mu zvlhly. → Oči má stále ještě zvlhlé.*“) (tamtéž: 201). Srov. též definici vědců Leningradské typologické školy věnovanou lexikálního významu posesivních rezultatív, ve které je mimo jiné poukazováno na skutečnost, že velká část PRK vyjadřuje stav, u kterého je subjekt a objekt ve vztahu jako celek a jeho část (Nedjalov a kol. 1983: 17).

46 U daných konstrukcí popisujících změnu prostoru relevantního pro subjekt je možné zvažovat, zda se v nich (alespoň někdy – v případech kdy je dějem změněn veřejný prostor) funkce slovesa *mít* neblíží své funkci v konstrukcích typu *To máme dnes ale zataženo/zamračeno*. a nevyjadřuje-li zde obecnou zainteresovanost jistého lidského společenství (viz výše Slovesa popisující změnu stavu prostoru /LOC/DIR)) (srov. **Koryto řeky mám po povodních zaneseno kamením. X Koryto řeky máme po povodních zaneseno kamením. X Studnu mám po povodních zanesenu kamením.*).

světa jako tato slovesa (srov. *Oči má upřeny do dálky.* = *Upřel oči do dálky* → *Oči se upřely do dálky.*⁴⁷ *X Má na kabátě nalepeny chlupy.* = *Nalepil si chlupy na kabát.* → *Na kabát se mu nalepily chlupy.*). Zároveň jako tranzitivní vystupují v PRK, neboť OMS, který je v aktivu umístěn na pozici ACT, se v PRK přesouvá na pozici PAT4 a pozice subjektu PRK je obsazena označením osoby, jejíž je PAT4 součástí či vlastnictvím (např. *Rána se zalila krví.* → *Petr má ránu zalitu krví.*).

I z pohledu funkce PRK se sledovaná **nepravá intranzitiva** chovají jako slovesa tranzitivní, neboť pomocí PRK nemůže být akcentováno (vzhledem k tomu, že se jedná o činnost neživotného ACT necílenou na dosažení výsledku, nikomu neadresovanou) samo dokončení či uskutečnění děje a výsledků/následků, které z tohoto zakončení pro danou osobu, subjekt PRK, vyplývají; akcentována může být pouze změna některého z výše jmenovaných OMS, tedy části lidského těla či oděvu, nějakého lidského vlastnictví, příp. prostoru relevantního pro subjekt PRK. Ačkoliv v případě, kdy je dějem změněna část lidského těla dochází samozřejmě zároveň ke změně stavu této osoby, subjektu PRK, což je implikováno ve vztahu části a celku (viz pozn. 67).

Sémantická role subjektu PRK by v daných případech měla být jednoznačná, neboť subjekt PRK je vždy odlišný od ACT děje. Avšak i zde dochází k významové homonymii/vágnosti, která je zde zapříčiněna shodným participálním tvarem dvou sice příbuzných, ale lexikologicky různých sloves, nikoli nejasností, pro kterou osobu je výsledný stav relevantní (srov. *Spletl si vlasy do uzlu.* / *Vlasy se mu splety do uzlů.* → *Vlasy má spleteny do uzlů.*)⁴⁸ PRK utvořené od sledovaných alternujících sloves mohou tedy popisovat jak výsledek rozumem řízené činnosti (chtěný /např. *Tím, že si boty obul mokré, podařilo se mu je roztáhnout o půl čísla.* → *Má boty roztaženy o půl čísla.* / či nechtěný /např. *Tím že si boty obul mokré, roztáhl si je o půl čísla a už v nich nemůže chodit.* → *Má boty roztaženy o půl čísla.* /), tak výsledek činnosti samovolné – přírodních či fyziologických dějů, neovladatelných lidským rozumem (tento výsledek pak opět může být jak chtěný /např. *Studnu máme naplněnu vodou.* /, tak nechtěný /např. *Studnu máme zanesenu bahnem.* /).

Co se týče vzájemného vztahu alternujících intranzitivních a tranzitiv-

47 Konstrukce typu *Oči se upřely do dálky.* popisující spontánní pohyb vyděluje Ondřejovič do zvláštního sémantického typu tzv. dvojčlenných konverzí (Ondřejovič 1989).

48 Giger zmiňuje tento jev pro subjektová rezultativa utvořená od sloves typu *rozbít* – *rozbít se* (Giger 2003: 115; Giger 2011: 864).

ních sloves, v některých případech jsou tranzitivní slovesa schopna popsat stejnou situaci jako jejich intranzitivní protějšky, a to buď ve spojení s lidským ACT děje (srov. *upřít /oči do dálky/, otisknout /razítko na ruku/, splést /vlasy do uzlů/, nalepit /květinu na sako/, roztáhnout /boty/, naplnit /studnu vodou/*) či ve spojení s neživotným ACT děje – přírodní děje, fyziologické procesy apod. (např. *zanést /saze komín/, zalít /ránu krev/, zavát /vítr dvůr sněhem/*). V jiných případech však tranzitivní slovesa stejnou situaci nejsou schopna popsat (např. *zpomalit se /tělesné pochody/, zrychlit se /tep/*).

Zásadní otázkou je, zda se v případě konstrukcí tvořených za pomoci slovesa *mít* a sledovaných sloves ve tvaru *n-/t-participia* jedná stále ještě o PRK, ve kterých je participiální tvar slovesa součástí složeného přísudku, či zda se jedná již o rozvití jmenové části konstrukce, kdy může být participiální tvar nahlížen jako přívlastek rozvíjející PAT4 (srov. *má zpomalený tělesné funkce X má zrychlený tep*).⁴⁹ Druhému ze jmenovaných výkladů napomáhá oslabení aktivního prvku sledovaných konstrukcí, které způsobuje neexistence skutečného ACT děje. Jedná se tedy o konstrukce popisující

49 Co se týče obecně problematiky užívání dlouhých a krátkých tvarů *n-/t-ových participií* ve spojení se slovesem *mít*, ztotožňují se s názorem Giger, který nahlíží rozdíly v užívání dlouhých a krátkých tvarů *n-/t-ových participií* u všech druhů rezultatív jako rozdíly stylistické (Giger 2003: 77–79; Giger 2011: 858–859).

Konstrukce typu *má zrychlený tep* však díky neexistenci skutečného ACT děje představují jisté specifikum. Giger se o nich odděleně podrobněji nezmiňuje. Avšak jako příklad PRK od *l-ových* a *n-/t-ových participií* uvádí konstrukce podobného typu „*Košili měla nasáklou krví [...]. vs. Oblečení měla nasáknuté krví.*“ (Giger 2011: 859). Hovoří také o subjektivních rezultatech od sloves sledovaného typu – „*Okna byla tu a tam rozbítá* z předcházejícího děje *Okna se tu a tam rozbila*“ (tamtéž: 864).

Načeva-Marvanová ve své práci upozorňuje, že užívání dlouhých tvarů *n-/t-ového participia* ve spojení se slovesem *mít* je obecně možné nahlížet jako složený slovesný přísudek pouze z hlediska funkčního. Formálně, jak dále upozorňuje, dlouhé tvary participia odpovídají adjektivům a v konstrukcích se slovesem *mít*, již mohou být vnímány nikoliv jako složený tvar analytický, ale jako dvojčlenný tvar syntaktický, kde je participium v adjektivním tvaru součástí objektu. Jak dále uvádí, v případě spojení s krátkým tvarem participia je význam konstrukce se slovesem *mít* dějově rezultativní, zatímco v případě spojení s dlouhým tvarem participia je význam konstrukce „*primárně atributivní (v rámci objektu) a až v kontextu je možné ji interpretovat jako tvar vyjadřující rezultativní status.*“ (Načeva-Marvanová 2010: 127 a 153).

Z hlediska funkčního však v současné živé řeči konstrukce s dlouhými tvary participia, jak upozorňuje Giger (2003: 77–79, 2011: 858–859) a jak potvrzují i výsledky mého vlastního výzkumu, převažují nad užitím tvarů krátkých, proto neshledávám opodstatněné dané konstrukce z výzkumu PRK celkově vyloučit.

O problematice zaměňování krátkých a dlouhých tvarů *n-/t-ových participií* pojednává též Svozilov.

výsledek předcházejícího děje, který je relevantní pro nějakou osobu, subjekt PRK, tak jak PRK definují vědci Leningradské typologické školy (Nedjalkov a kol. 1983), avšak jedná se o činnosti samovolné, neovládané lidským rozumem a tedy necílené na dosažení daného výsledku.

Závěry

Na základě výše prezentovaných výsledků výzkumu je možné zhodnotit, že bezobjektové PRK jsou poměrně častým jevem. Jsou tvořeny od sémanticky relativně pestré skupiny sloves. Mnoho sloves, která jsou v těchto konstrukcích užívána, navíc můžeme označit jako velmi produktivní v vorbě PRK. Důležité bylo též zjištění, že relativně značný počet bezobjektových PRK je utvořen od sloves intranzitivních – těmto konstrukcím přitom zatím nebyla v češtině věnována větší pozornost, neboť tvorba PRK od intranzitivních sloves byla přijímána jako jev okrajový.

Jako opodstatněné se z hlediska popisu bezobjektových PRK ukázalo být rozdělení sloves podle toho, které valenční doplnění reprezentuje ve větě dějem změněný OMS – zda PAT4, ACT či LOC/DIR. Každá ze skupin totiž v rámci sledované problematiky má svá specifika, jimž byly věnovány jednotlivé oddíly. Jednotlivé skupiny se mezi sebou liší mimo jiné nejen tím, kterými sémantickými skupinami sloves jsou tvořeny a zda jsou v jejich rámci bezobjektové PRK tvořeny výhradně od tranzitiv nebo též od sloves intranzitivních, ale rozdíl je možné pozorovat též ve funkci PRK a v principu, na jehož základě je možné v rámci PRK vypuštění PAT4 (či jiného BAVD).

Jak se potvrdilo, problematika tvorby bezobjektových PRK je částečně propojena též s problematikou sémantické kategorie tranzitivnosti. Zohlednění této kategorie při popisu bezobjektových PRK se ukázalo jako důležité u sloves popisujících změnu ACT a u sloves popisujících změnu prostoru (LOC/DIR).

S kategorií tranzitivnosti pak souvisí též tvorba objektových konstrukcí od sloves označených jako **nepravá intranzitiva**, o kterých bylo pojednáno v závěru článku. Tyto konstrukce však představují okrajový případ a není snadné zodpovědět otázku, mohou-li být označeny jako PRK. Tuto problematiku bude nutné podrobit ještě hlubšímu studiu, zde byla pouze naznačena v rámci snahy o úplnost popisu tvorby PRK od intranzitivních sloves.

Bibliografie:

- Anstatt, T. (1999): Stativierung und die Nichtrealisierung des zweiten Arguments, in: Anstatt, T. a kol. (1998): *Linguistische Beiträge zur Slavistik aus Deutschland und Österreich. VII. JungslavistInnen-Treffen Tübingen / Blaubeuren 1998*, München: Otto Sagner, s. 7–28.
- Daneš, F. (1985): *Věta a text*. Praha: Academia.
- Bachmannová, J. a kol. (2002): *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Giger, M. (2003): *Resultativa im moderen Tschechischen*. Bern / Berlin / Bruxelles / Frankfurt a. M. / New York / Oxford / Wien: Peter Lang.
- Giger, M. (2011): *Resultativum*, in: Štícha, F. (ed.), *Kapitoly z české gramatiky*. Praha: Academia, s. 857–882.
- Hausenblas, K. (1963): Slovesná kategorie výsledného stavu v dnešní češtině, in: *Naše řeč*, 46, s. 13–28.
- Havránek, B. (1937): *Genera Verbi v slovanských jazycích II*. Praha: Kr. Čes. Spol. Nauk.
- Kettnerová, V. (2012): *Lexikálně-sémantické konverze ve valenčním slovníku*. (Disertace Ph.D.) Praha: MFF UK.
- Kořenský, J. (1972): *Funkce českých sloves být a mít ve větněsémantické struktuře „situace“*. *Jazykovědný časopis*, 23, s. 159–168.
- Mathesius, V. (1947): *Čeština a obecný jazykozpyt*. Praha: Melantrich.
- Mikulová, M. a kol. (2005): *Anotace na tektogramatické rovině Pražského závislostního korpusu. Anotátorská příručka*. Praha: Ústav formální a aplikované lingvistiky.
- Načeva-Marvanová, M. (2010): *Perfektum v současné češtině: korpusová studie jeho gramatikalizace na bázi Českého národního korpusu*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Nedjalkov, N. P. a kol. (1983): *Tipologija rezul'tativnyh konstrukcij (rezul'tativ, stativ, passiv, perfekt)*. Leningrad: Nauka.
- Ondrejovič, S. (1989): *Medzi slovesom a vetou. Problémy slovesnej konverzie*. Bratislava: Veda.
- Panevová, J. – Benešová, E. – Sgall, P. (1971): *Čas a modalita v češtině*. Praha: Univerzita Karlova.
- Panevová, J. (2011): *O resultativnosti (zejména) v češtině*, in: *Gramatika i leksika u slovenskim jezicima*. Novi Sad, Beograd: Matica Srbska, Institut za srpski jezik, s. 165–176.
- Panevová, J. a kol. (2014): *Mluvnice češtiny 2: Syntax češtiny na základě anotovaného korpusu*. Praha: Karolinum.
- Poldauf, I. (1963): *Třetí syntaktická rovina*, in: *Philologica Pragensia*, 6, s. 134–146.
- Sgall, P. (1967): *Generativní popis jazyka a české deklinace*. Praha: Academia.
- Šmilauer, V. (1947): Slovesný čas, in: *Opravitl, A. (red.), Druhé hovory o českém jazyce*. Praha: Kruh přátel českého jazyka, s. 149–165.
- Štícha, F. (1980): *Konkurence krátkých a dlouhých variant participiálních tvarů přísudku*, in: *Naše řeč*, 63, s. 1–14.
- Štícha, F. (1987): *Komunikativní a jazykové funkce lexikálního nevyjádření objektu děje ve větě*. *Naše řeč*, 70, s. 184–193.
- Štícha, F. a kol. (2013): *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha: Academia.